№ 173 ԿԻՐԱԿԻ, 8 ՕԳՈՍՏՈՍԻ

1910

ԵՐԵՍՈՒՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ԿԻՐԱԿԻ, 8 ՕԳՈՍՏՈՍԻ № 173

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. Կէս տարվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Мшакъ» Сергіевская ул., № 5.
Կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Խմբագրատան տելեֆոն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 20 կոպէկ.
Խմբագրատան տելեֆոն № 253.

ՄՇԱԿ

ՕԳՈՍՏՈՍԻ 1-ԻՑ ՄԻՆՉԵՒ ՏԱՐՎԱՅ ՎԵՐՋԸ 5 ՌՈՒԲԼԻ

12 ամսվ. 10 ր., 6 և 7 ամսվ. 6 ր., ամսվ. 1 ր. Ամերիկա ... 32 ֆր., Պարսկաստան 10 ր., Իւրաքանչիւր 120 ...

Հասցէն. ТИФЛИСЪ, Редакція «МШАКЪ».
TIFLIS, Rédaction «MSCHAK».

Յայտարարութիւններ ընդունվում են ... Торг. Домъ Л. и Э. Метцль и Ко ...

ԱՆՍՏՈՐԱԳԻՐ ՅՕԴՈՒԱԾՆԵՐԸ ՉԵՆ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

Օգոստոսի 7-ին, երեքշաբթի ...

ՓԱՇՕ ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ ԵՓՐԵՄԵԱՆՑԸ,

... 921. 2—1

Օգոստոսի 10-ին, երեքշաբթի, ... Դիդուբէի հայոց եկեղեցում կը կատարվի ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Հայրապետ Մարգսեան ԽՕՋԱՄԻՐԵԱՆԻ

յիշատակին, որի մասին յայտնում են հանգուցեալի այրին և զաւակները։
910. 1—1

Աննա Ներսիսեանը և Յովհաննէս Մուրադեանը սրտի կսկիծով յայտնում են իրանց ծանօթներին և բարեկամներին, որ ՆՈՒԽՈՒՄ, ս. ՄԻՆԱՍ ԵԿԵՂԵՑՈՒՄ կը կատարվի ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ Բագւում վախճանված՝ իրանց սիրելի փեսայ

ՇԻՐԻՆ ՏԷՐ-ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆԻ

վաղաժամ մահվան առիթով օգոստոսի 8 ին, կիրակի, ցերեկվայ ժամը 12-ին, պատարագից յետոյ։
920. 1—1

ՎՐԱՑ ՍԱՆՆՈՒԱԿԱՆՆԵՐԻ ԱՄԱՌԱՅԻՆ ԹԱՏՐՈՆ

Այսօր, կիրակի, օգոստոսի 8-ին

ԲԵՆԵՖԻՍ ըմբշամարտը կազմակերպող Դ. Բ. ԷՅԺԵՆԻԻ

ԿԸՄԲՇԱՄԱՐՏԵՆ 6 ՀԵՏԱՔՐՔՐԱԿԱՆ ԶՈՅԳԵՐ.

1) ԿԱՐՄԻՐ ԴԻՄԱԿ—ՆԱՋԻ։ 2) Մ. ՄԱՅԷՐ—ՊԵՏՐՈՍ։ 3) ՍԵՒ-ԴԻՄԱԿ—ՎԱՆ-ՐՕՏԷՆ։ 4) ԱՊՈԼԼՕՆ—ՄՕԽՕՎ։ 5) ՄԱՏԻՐՋԷՆԿՕ—ԿԱԼԿԱՈՒ։ 6) ՐԱԶԻՆ—ԼԻՏՎԻՆՕՎ։

Նախ քան ըմբշամարտը սկսվելը՝ երեկոյեան ժամը 9-ից — ՍԻՆԵՄԱՏՕԳՐԱՖ։ Ըմբշամարտի սկիզբը երեկ. ժ. $10^1/_2$-ին։ Գները մատչելի են (30 կ. մինչև 2 ր.) Այգում նուագում է կանանց երաժշտախումբը։ Կայ փառահեղ խոհանոց։
(առ.) 902. 0—2

ՆՈՎԿԱՍԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
ԴԵՂԱՏԱՆ ՄԹԵՐՔՆԵՐԻ
Ա Ռ Ե Ւ Տ Ր Ի
ԹԻՖԼԻՍ, ԲԱԳՈՒ, ԲԱԹՈՒՄ.

Adresse Télégraphique SANITAS
Адресъ Телеграммъ САНИТАСЪ Тифлисъ

ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔԸ
ՄԻԽԱՅԼՕՎՍԿԻ ՊՐՈՍՊԷԿՏԻ ՎՐԱ
Ժողովարանի ամառային շինութեան շարքում։
Մշտական ունի զանազան առարկաներ ընտեսութեան վերաբերեալ.— ՍԵՂԱՆԱՏԱՆ, ՏՈՒԱԼԷՏԻ, ԿՈՍՄԷՏԻԿԱՅԻ, ՊԱՐՖԻՒՄԵՐԱՅԻ, ԱԽՏԱՀԱՆՈՒԹԵԱՆ, ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՉՈՒԹԵԱՆ և այլն։ Նոյն գներով ինչպիսին ԵՐԵՒԱՆԵԱՆ ՀՐԱՊԱՐ. ՎՐԱ։
առ. 919. 1—1

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԸՆԿ. „ՇՈՒԿԵՐՏ և ԿՈՄ." ԹԻՖԼԻՍԻ ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔ

Պետերբուրգի „ՍԻՄԷՆՍ և ԳԱԼՍԿԷ" ռուսական էլեկտրո-տեխնիկական գործարանների ակց. ընկ., Բեռլինի „ՍԻՄԷՆՍ և ԳԱԼՍԿԷ" ակց. ընկ., Բեռլինի „ՍԻՄԷՆՍ ՇՈՒԿԵՐՏ-Վ.ԷՐԿԷ" ակց. ընկ., Կօլօմէնի մեքենագործական ընկ. և եղբ. „ԿՐՕՍԼԷՅ" անգլիական գործարանի ներկայացուցիչներ։

ՉԱՓՍԵՐԻ ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔ — ՀՈՍԱՆՔԱՉԱՓ, ամպէրմէտրներ, վօլտմէտրներ և ամեն տեսակ հաշւեցոյց ապարատներ փոփոխվող և մշտական հոսանքի համար։

ԷԼԵԿՏՐՕ-ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔ — „ՌԷՆՏԳԷՆԻ" ապարատներ բոլոր առանձնայիքներով։ Միւսորոշ ապարատներ՝ ԿԱՈՒՍՏԻԿԻ, ԳԱԼՎԱՆԻԶԱՑԻԱՅԻ, ԷԼԵԿՏՐՕԼԻԶԻ-ՑԻ, ֆարադիզացիայի համար, և այլն։

ԱՎՏՕՄՕԲԻԼՆԵՐԻ ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔ — Ավտոմոբիլներ «ՊՐՕՏՕՍ», էլեկտրաշարժ և բենզինաշարժ։ „Մոտորնի մակոյկներ": Ավտոմոբիլային պատկանելիքներ։

ՇԱՐԺԻՉՆԵՐԻ ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔ — Ջերմային շարժիչներ „ԴԻԶԷԼԻ" — հում նաւթի, մազութի համար և այլն, միանգամայն ձեռնտու։ Գազային շարժիչներ «ԳԻՒԼԴՆԷՐԻ»։ Նաւթային, կէրօսինային, գազային շարժիչներ „ԿՐՕՍԼԷՅԻ"։

ՊԱՀԵՍՏՈՒՄ կան՝ դինամօ-մեքենաներ, էլեկտրաշարժիչներ, հաղորդիչներ, զանազան տեսակ նիւթեղէններ էլեկտրական կառուցուածքների համար և այլն։

ԳՐԷՅՍ-ԿՈՒՐԱՆՏՆԵՐԸ և ՆԱԽԱՀԱՇԻՒՆԵՐԸ ուղարկվում են ըստ առաջին պահանջման։

Տէլէֆօն № 533. Հասցէն հեռագիրների համար՝ Шукертъ, Тифлисъ.
№ 2. (կ.) (առ.) 433. 26—9

Թիֆլիսի Ժողովարան
ԱՄԱՌԱՅԻՆ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ
ԻՒՐԱՔԱՆՉԻՒՐ ՇԱԲԱԹ
տեղի կունենայ
ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ
ՉՈՐՍ ԵՐԵԿՈՅԹ
Ուրբաթի օրերը՝ ԼԱՐԱՆՈՒԱԳ ԽՈՒՄԲ, ՍԱԶԱՆԴԱՐ, ՊԱՐԵՐ։
Հինգշաբթի և շաբաթ օրերը՝ ԼԱՐԱՆՈՒԱԳ ԽՈՒՄԲ։
Կիրակի օրերը՝ ՍԻՆԵՄԱՏՕԳՐԱՖ և ՍԱԶԱՆԴԱՐ։
Հիւրերը՝ անդամների յանձնարարութեամբ՝ մուտքի համար վճարում են.— տղամարդիկ 1 րուբ., կանայք 50 կ.։
ԱԶԴ.—Երկուշաբթի, չորեքշաբթի և ուրբաթ օրերը՝ երեկ. ժամը 6—8-ը՝ երեխաների համար—ՊԱՐԵՐ։
(կ.) առ. 729. 0—9

ԴԱՐՁԵԱԼ ՅԻՇԵՑՈՒՄ

Ամարանոցներում վաղաժամ ցուրտ սկսվեց։

Վերադարձը դէպի քաղաքները կատարվում է այս տարի աւելի վաղ, քան ուրիշ տարիներ։

Ով փախել էր տաքից, նա հանգիստ սրտով վերադառնում է իր մշտատեղը. իսկ ով փախել էր խօլերայից, նա կասկածի մէջ է, թէ ինչ դրութիւն կարող է նա տեսնել քաղաքում։

Կարճ միջոցում քաղաքներում պէտք է խռնվի անհագին բազմութիւն։ Ամառանոցի ազատ կեանքին ընտելացած մարդիկ, տեղափոխվելով քաղաք, հակված կը լինեն շարունակելու մի որոշ չափով իրանց ամարանոցային կենցաղը և եթէ անընդունակ կը հանդիսանան պահպանելու անհրաժեշտ զգուշութիւնները, կարող են փորձութեան մէջ ընկնել։

Քաղաքային ինքնավարութիւնների վրա պարտաւորութիւն է ծանրանում աւելացնել և ուժեղացնել իրանց առողջապահական հսկողութիւնը։

Չը պէտք է միևնոյն ժամանակ մոռանալ, որ աշունը հիւանդութիւնների զարգացման համար նպաստաւոր ժամանակ է Անդրկովկասում։ Արդարև՝ այդ ժամանակ տենդը կամ մալարիան աւելի ծանր բնաւորութիւն է ստանում, ստամոքսային հիւանդութիւնները մրգերի սպառման պատճառով յաճախանում են։ Եւ եթէ մարդու կազմուածքը ենթարկվում է հիւանդութեան արշաւանքին, նա թուլանալով որոշ ատրիճան՝ անկարող է հանդիսանում տանել ձմեռվայ փորձութիւնները։

Մեր խոշոր և կենտրոնական քաղաքները մեծ մասամբ գտնվում են տափարակային տաք շրջանում։ Թիֆլիսը, Բագուն, Երևանը, Գանձակը, Քութայիսը, Սուխումը, Փօթին, Լենքօրանը, Հին-Նախիջևանը և շատ ուրիշ քաղաքներ գտնվում են այնպիսի շրջանում, որտեղ ամարային կեանքը անցնում է դժուարութեամբ և բնակիչները պահանջ են զգում տեղափոխվել մի քանի շաբաթով դէպի աւելի բարձրագիր և հովասուն վայրեր։ Զոկ բան է այնպիսի քաղաքների դրութիւնը, ինչպէս են Ալէքսանդրօպօլը, Ախալքալաքը, Նոր-Բայազէտը և դրանց նման քաղաքները. նրանք բնական ամարանոցներ են և այնտեղ պահանջ չը կայ ամարային արտագաղթի համար, եթէ ուշադրութեան չառնենք գիւղ տեղափոխվելու ցանկութիւնը ազգաբնակութեան մի մասի կողմից։

Քաղաքի բնակութեան խիտ և սեղմ լինելը, միացած կլիմայական վատ հանգամանքների հետ, ստեղծում են շատ քաղաքների համար աննպաստ պայմաններ առողջապահութեան համար և անհրաժեշտութիւն է զգացվում, որ քաղաքային ինքնավարութիւնների գործողներն առանձին հոգատարութիւն ունենան առողջացնելու իրանց կենցաղի պայմանները։

Ներկայ տարում, երբ խօլերայի նըման սոսկալի հիւանդութիւնը կանգնած է մեր դրան առաջ, աւելի ևս մեծ խնամք ու զգուշութիւն է պահանջվում գործողների կողմից, քան սովորական տարիներում։

Ա. Քալանթար

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Բագու, 6 օգոստոսի

Բալախանում, «Մաուզէր» ատրճանակներով զինված երեք հայեր մահվան սպառնալիքի տակ կողոպտել են Թումայեվի նաւթահանքի կառավարչից մօտ 2000 ր. և անյայտացել։ Նրանց ով լինելը պարզված է։ (Հ. Գ.)

Չերնիգով, 6 օգոստոսի

Ստարօդուբում ոստիկանութիւնը ձերբակալել է յուլիսի 17-ին, Կլինցի կալուածներում, վաճառական Դօլբովից 1300 րուբլի կողոպտողներից երեք հոգու։ Չորրորդ կողոպտիչը հրէայ է և բռնվել է Նովօզիբկովսկի գաւառում։ Բոլոր բռնվածները պատկանում են նոր կազմակերպված անիշխանական խմբակին։ (Հ. Գ.)

«Раннее Утро»-ն հաղորդում է, որ Պետերբուրգում պահնորդական բաժանմունքի կարգադրութեամբ ձերբակալվել է հրապարակախօս Ա. Ս. Գրիմմը։

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

Թէհրան, 6 օգոստոսի

Խնամակալը հաշտվել է կաբինէտի հետ և մնում է իր պաշտօնում։ Մէջլիսում առաջարկութիւն է արվել Սաթթար և Բաղըր խաներին կենսաթոշակ նշանակելու։ Ռուսական զօրքերի հեռացման մասին եղած նոր հարցապնդմանը արտաքին գործերի մինիստրը պատասխանել է, որ Ռուսաստանը այդ առիթով պատրաստվում է առաջարկել մի քանի պայմաններ, որոնք չափազանց ծանր չեն լինի Պարսկաստանի համար, քանի որ Ռուսաստանը այժմ բարեացակամ է վերաբերվում դէպի Պարսկաստանը։ Շահի արտաքին գործերի մինիստրութիւնը հերքում է անգլիական պարլամենտում Գրէյի արած յայտարարութիւնը, որ իբր պարսկական արտաքին գործերի մինիստրը իր շնորհակալութիւնն է յայտնել ռուսական դեսպանին Դաբար-Միրզայի ձերբակալելու համար Զէնջան ռուսական կօզակներ ուղարկելու առիթով։ (Հ. Գ.)

Կանէա, 6 օգոստոսի

Թշնամական յարաբերութիւնները մահմեդականների և քրիստոնեաների միջև ուժեղանում են։ Սպասվում են բարդութիւններ։ Մահմեդականները գործ են դնում բռնութիւններ։ Րեթիմնօյում մահմեդականները հրդեհել են քրիստոնեաների տները, որի ժամանակ այրվել են տնատէրերը։ (Հ. Գ.)

Աթէնք, 6 օգոստոսի

Նախկին մինիստր-նախագահ Րալլիսը յայտնել է կրետացիների պարագլուխ Միխելիդեկիսին, որ պետութիւնների միջամտելը ազգային ժողովի ընտրութիւններին նոյնն է թէ միջամտել Յունաստանի ներքին գործերին։ Կառավարութիւնը չէ կարող արգելել ժողովրդին ընտրելու կրետացիների. միայն վերջիններիս կամքից է կախված չընդունել մանդատները։ (Հ. Գ.)

Սօֆիա, 6 օգոստոսի

«Պրեպօրեցը» գրում է. «Թիւրքիայի ներքին գործերին խառնվելը ունի իր իրաւաբանական հիմքերը։ Այդ սկզբունքը հիմնաւորված է միջազգային զանազան ակտերով, որոնցից ամենավերջինն է Բեռլինի դաշնադրութիւնը, որն ամբողջապէս չէ փոխված և պահպանում է իր ույժը»։ (Հ. Գ.)

Աթէնք.—Դիպլոմատիական շրջաններում մշակվում են համաձայնութեան պայմաններ Բօլգարիայի և Յունաստանի միջև՝ միահամուռ ույժերով գործելու Թիւրքիայի դէմ։

Վիէննա.—Տեղական լրագիրները խիստ ուշադրութիւն են դարձնում մեծ-վէզիրի տեսակցութեանը կոմս Էրէնտալի հետ։ Լրագիրների կարծիքները կարելի է այսպէս ամփոփել. Թիւրքիան արժանացել է եւրոպական հոգատարութիւնից ազատվելու բաղդին, և Աւստրիան պատրաստ է յարել այն սկզբունքին, որ Եւրոպան չը պիտի խառնվի մակեդոնական հարցի վճռման մէջ, ինչպէս և կողմնակից է կապիտուլացիայի վերացման։ Մեծ-վէզիրի և աւստրիական արտաքին գործերի մինիստրի ներկայ տեսակցութիւնը, ըստ լրագիրների, պատրաստում է աւելի սերտ մերձաւորութիւն Թիւրքիայի և Աւստրիայի միջև։ («Р. В.»)

Կ. Պոլիս.—Պնդում են, որ դրուգների մէջ ծագած ապստամբութիւնը անգլիական գործակալների ագիտացիայի հետևանքն է։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԴԻՏՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Գ.

Կան հայեացքներ, որոնց՝ կեանքում իրագործվելուն նպաստելը ամեն մի անհատի սրբազան պարտականութիւնը պիտի լինի, եթէ դրանք զոհաբերութիւն անգամ պահանջելու լինեն, միայն որ այդ գաղափարները կեանքում մարմնանալով՝ հասարակութեանը տանեն դէպի լաւ ապագայ, առաջ բերեն նրա կեանքում օգտակար յեղաշրջում։ Բարոյական և նիւթական օգտակարութիւնը, մանաւանդ մեզ պէս ազգի համար, ամենագլխաւոր թելադրիչը և ուղղութիւն տուողը պիտի լինի. հակառակ դէպքում կը դառնանք քամու ջաղացների և ոչխարների հօտերի հետ կռւողներ։

Փոքրիկ ճնշված ազգերը, աւելացնենք և ստրկութեան տակ մաշված, մարդկութեան համար նորանոր իդէալներ տալու հնարաւորութիւն չունեն, ուստի մնում է նրանց միայն ընդօրինակել, բայց այն, ինչ որ իրանց հարկաւոր և օգտակար է։ Վնասակար հետևանքներ լինում են այն ժամանակ, երբ խախտվում է ոչ միայն այդ սկզբունքը, այլ եթէ այդ ամենը արվում է հապճեպով, եթէ դրանք մեր կեանքի հետ կպչում են սոսինձով, մանաւանդ երբ հաղորդիչները թոյլ են լինում, չուսումնասիրած ոչ միայն նոր երևոյթը, այլ և մի կողմ թողած մեր կեանքի բացասիկ պայմանները։

Մեր կեանքը մի հայելի է դարձել, որտեղ արտացոլվում է Եւրոպան իր հաճելի, տհաճ և այլանդակ կողմերով։ Դեռ չը խօսենք ընդօրինակված ներքին աւերիչ ույժերի մասին. յիշենք արդէն հրապարակային բնաւորութիւն ստացած երևոյթները, որոնք պակաս խոչընդոտ չեն լինում մեր կուլտուրական կեանքի առաջխաղացման։

Օրինակ՝ դեռ Եւրոպայում չը կերպարանաւորված գրական որևէ ուղղութիւն՝ արդէն տեսնում ենք ցնցոտիներով մեր մէջ։ Ազատ կեանքից դժգոհ մարդերի թռիչքները, այլ կայան ձեռք բերելու համար, քարոզվում են մեր կեանքում, չը նայած որ մի անգամից տասնեակ աստիճաններ թռիչքներ անելու ոչ ույժ ունենք և ոչ էլ հնարաւորութիւն։ Եռանդուն կերպով բանւորական խնդիր է արծարծվում այն վայրում, որտեղ համարեա բանւորութեան գաղափար չը կայ, որտեղ բացի խոփից—կուռէք՝ սաէք և՛ արշինից—ուրիշ հասկացողութիւն չունեն։

Մեր եկեղեցին ընդգրկած ունի մեր ազգի բազմադարեան պատմութիւնը, որ անցեալում նեցուկ, իսկ ներկայում կայան է հանդիսացած ազգութեան համար։ Մեր եկեղեցին իր այդ դիրքով և պաճուճանք-զարդարանքներով անփոխարինելի մի հիմնարկութիւն է կուլտուրական կեանքի տեսակէտից։ Եւ այսպէս շատ խնդիրներ, քարոզներ, որոնք, ի հարկէ, հող չը գտնելով պիտի մարվեն, ոչնչանան, միայն մեր կեանքի բարելաւման նպաստող ույժերը պիտի պակասեն։

Ընդօրինակելու զգուշութիւն և հեռատեսութիւն քարոզում են նոյնիսկ մեր սօցիալիստները։ Ահա ինչ է գրում Ագարագալում հրատարակվող, ըստ երևոյթին հնչակեան, «Երկիր» թերթը.

«Ոչինչ այնքան վնասակար, ոչինչ այնքան կործանարար չէ մի երկրի համար, մանաւանդ վերածնել ուզող մեկի (ընդգծումը մերն է), որքան անյարակից նմանողութիւնը և փոխ-առնովի դրութիւնը։ Քաղաքական բոլոր հաստատութիւնները ամեն հողի մէջ հաւասարապէս արմատ առնող և աճելու ընդունակութիւն ունեցող տունկեր չեն։ Քաղաքական պատուաստը, ամեն պարագաների մէջ, շատ էլ յանձնարարելի մի դեղաթափ չէ։ Այդ մասին աւելի քան զգոյշ պիտի լինել, որովհետև մի սխալ քայլ, և ամեն ինչ տակն ու վրա կը լինի» (1910 թ. № 1)։

Բայց չը կարծէք, ընթերցող, որ յօդուա-

ծագրի այս գեղեցիկ դատողութիւնը մեր ազգին է վերաբերում. ոչ, խօսքը Թիւրքիայի մասին է: Այնտեղ նուրբ քաղաքականութիւն, իսկ մեր կեանքում վանդալականութիւն:

Կապկութիւնը և վանդալականութիւնը առաջ են բերել մեր մէջ սիստեմատիկ արդիւնաւէտ աշխատանքի բացակայութիւնը և մակերևութացրել մեր հասարակական բնոյթ ունեցող գործունէութիւնը, որի պատճառով լուրջ հիմունքների վրա չը հաստատված ամենագրաւիչ հիմնարկութիւններն անգամ կորցրել և կորցնում են մեր կեանքում իրանց հրապոյրը: Էջմիածնում գումարված կենտրօնական ժողովը, որի համար հանգուցեալ կաթողիկոսին քիչ մնաց սրբերի կարգը դասէին և որի մասին ոմանք այժմ էլ մի առանձին հրճուանքով են խօսում, աւելի բացասական, քան դրական հետևանք ունեցաւ: Դոնքիշօտային ճառերը մի կողմից ապագայում այդպիսի մի կարևոր մարմնի գոյութեան համար դժուարութիւններ ստեղծեցին, հսկող աչքի առաջ անմիտ փաստերի ցանկը ստուարացնելով, միւս կողմից էլ հարևան Թուրքերը յուսադրվեցին, որ սիրայօժար ցանկութիւն կայ վանքապատկան հողերը իրանց յանձնելու:

Միթէ նոյն անսիստեմ գործունէութիւնը չէ երևում և դպրոցական անկերպարան կեանքում: Փոխանակ բարւոք վիճակ ստեղծելու մասին մտածելու, անկեալ դրութեան պատճառները ուսումնասիրելու, ցաւին դարման անելու, արծարծվում են երկրորդական բնաւորութիւն ունեցող խնդիրներ և ազատ ազգի ազատ դպրոցի սկզբունքներ...

«Նոր դպրոցում» (1910 թ. № 5) մանկավարժ Տէր-Միրաքեանը «Դպրոցական քննութիւնները» վերնագրով առաջնորդող յօդուածով կրկնում է էլի այն հին երգը, յիշեցնում դպրոցական գործի ղեկավարներին, որ քննութիւնները աւելորդ են, որ նրանք սերունդ են փչացնում: Տէր-Միրաքեանը թերևս պատրաստի թևերով ամբողջ էջեր լցնելու հնարաւորութիւն ունենայ, բայց նա չէ կարող, ինչպէս և չէ յիշել, որ մեր բարձրագոյն և միջնակարգ դպրոցներում մի աշակերտ թւանշանի և կամ քննութեան համար ինքնասպանութիւն գործած լինի: Միթէ մեր մանկավարժները անձնական փորձով չը համոզվեցին, որ մեր դպրոցներում ուսուցիչների և աշակերտների մէջ ստեղծված յարաբերութիւնը իրանց դէպի քննութիւններն ու թւանշաններն ունեցած վերաբերմունքը բոլորովին այլ բնաւորութիւն ունեն և այլ նպատակի են ծառայում:

Բնորոշն այն է, որ Տէր-Միրաքեանը քննութեան փոխարինված «փորձնական գրաւոր աշխատութիւնների» վրա հսկող է հրաւիրում հոգաբարձական մարմնին: Երևի պարոնը միշտ ԵՌԱՆԴՈՒՆ հոգաբարձուների հետ է գործ ունեցել և կամ Թիֆլիսից՝ Ներսիսեան դպրոցից դուրս ուսուցչութիւն անելու և իր ռոճիկի պակասը անձամբ լրացնելու դժբաղդութիւն չէ ունեցել «Ալեստիս» ժան գալով, ներկայացումներ տալով, ուրեմն իր ամբողջ եռանդը այդ նպատակի համար գործ դնելով:

Ապահով կեանքի սովոր, ինտելիգենտ հոգաբարձուների շրջանում եղող ուսուցիչները չեն կարող դպրոցական գործի բարեփոխման նպաստել, ինչպէս տեսնում ենք, որովհետև բառիս բուն նշանակութեամբ կտոր հացի կարօտին քաղցրեղէն են հրամցնել անում...

Ալ. Տէր-Յարութիւնեան

ՀԱՅ ՈՒՍՈՒՑԻՉԸ

Հայ ուսուցչի կոչումը մեծ է և սուրբ. սա անհերքելի ճշմարտութիւն է, որովհետև նրան է յանձնված մանուկ ազգի բաղդը, նրա քմահաճոյքին է թողնված մանուկ սերընդի ապագան: Եթէ դաստիարակող ուսուցիչը բառիս լայնածաւալ իմաստով առաքինի է, ապա ուրեմն՝ չը պէտք է տարակուսել մանուկ ազգի առաքինութեան վրա: Մանուկ սերունդը նման է մի նորաբոյս՝ նորատունկ պարտիզի, իսկ հայ ուսուցիչը՝ մի պարտիզպանի: Եթէ պարտիզի նորաբողբոջ ծաղիկների արմատիկներն առողջ են, եթէ նրանք ապականված ջրով և վնասակար հիւթերով չեն սնվում, ապա ուրեմն՝ այդ ծաղիկներն ապագայում կը լինեն հաստատուն և նրանց պտուղները՝ բարի: Հետևապէս հայ ուսուցիչը կարող է երջանկացնել մանուկ սերնդին՝ ապագայ քաղաքացիներին կամ մատնել նրանց ընդմիշտ կորստեան:

Կոկռան և գիշատիչ ագռաւներն իրանց սևաթոյր թևերն են սփռել և դամոկլեան սրի պէս ահեղալի սպառնալիք են կարգում հայ ուսուցչի գլխին: Ասացի, որ հայ ուսուցչի կոչումը մեծ է և սուրբ. սակայն պէտք է ցաւօք սրտի ասել, որ նրան շրջապատող պայմանները կործանարար են. կարիք չը կայ ապացուցելու, քանի որ հայ թերթերի սիւնակները զարդարված են հայ ուսուցչի կեանքի փառաւոր, բայց այնուամենայնիւ աննախանձելի գծերով:

Արդի իրականութեան մէջ մեր հայ ուսուցչութիւնն ինքն իրանից ներկայացնում է մի սեփականազուրկ և անապահով տարր. հայ ուսուցիչը կրթված բանւոր է: Մարդիկ սերնդէ սերունդ աշխատում են իրանց կեանքն ու սեփականութիւնն ապահովել. մենք ուսուցիչներս նոյնպէս մարդիկ ենք. հետևապէս մենք ինչու չապահովենք մեր դրութիւնը:

Հայ ուսուցիչը մի իրաւազուրկ և կեանքն անապահով անհատ է, որ իր բարոյական և գաղափարական լծի տակ շարունակ տքնում է մաքառելով տգիտութեան դէմ և լոյսի սուրբ ճառագայթներ սփռում խաւար գիւղացիութեան մէջ: Յանուն լուսաւորութեան անձնանուէր հայ ուսուցիչը, բառիս բովանդակ մտքով, տառապանք կրելով լոյսի կոթող է կանգնեցնում գիւղական խաւար մթնոլորտում. սակայն պարսկաստանցի բեռնակիր մշակի կեանքն աւելի է ապահով, քան հայ ուսուցչի: Բեռնակիր մշակը գործադրելով ֆիզիկականը՝ ստանում է իր արդար աշխատանքի վարձը և նա աւելի երջանիկ է, քան հայ ուսուցիչը: Հայ ուսուցիչը ոչ միայն ֆիզիկականն է լարում, այլ և իր մտաւորը, բայց տաժանաբաղդաբար աշխատանքն ապարդիւն, անգնահատելի...: Մշակն իր ծանր բեռը մէջքին է տանում, բայց ուսուցիչն իր բարոյական բեռը, որ աւելի ծանրագոյն է և ինքը պատասխանատու հասարակութեան արդար դատաստանի առաջ, ոչ թէ մէջքի, այլ իր մարմնի ամենանուրբ, ամենաքնքոյշ և, որ գլխաւորն է, ամենաթանգագին մասնիկների վրա. այդ սիրտն է, հոգին և ուղեղը. աւելացրէք սրանց և նրա ամբողջովին քայքայված մարմինը, ֆիզիոնոմիան, այն ժամանակ կը ստանաք մի կատարեալ կըմաղքացած պատկեր, մի չորացած մսի ալճան, կնճռոտ ճակատով և դալկացած դէմքով մի զոհված անհատի ստուեր՝ մի ուրուական. այդ՝ հայ ուսուցիչն է:

Ահեղ փոթորիկը Ջրային լեռներ է կազմել երկնակամարում և նաւը խորտակելու ուղին է բռնել: Մեր այլ և այլ նպատակներով կառուցված հիմնարկութիւններն և հոգաբարձութիւններն ամեն կերպ, առանց միջոցներ խնայելու աշխատում են պղտոր ջրերում ձկներ որսալ. նրանք ներկայ հանգամանքներից օգտվելով ուղղակի զոհում են հայ ուսուցչին՝ վարձելով ամենաէժան ռոճիկներով. այլ կերպ ասած՝ չարչի-բազարութիւն են անում: Եւ հայ ուսուցիչը կամայ-ակամայ ստիպված է ենթարկվել նրանց կամայականութիւններին: Նրանք պայմանաւորվում են ուսուցչի հետ որոշ ժամանակով և ահա որոշեալ ժամանակը լրանալուց՝ բռնում են հայ ուսուցչի լղարիկ շլինքից, որպէս պարսկաստանցի բեռնակիր մշակի, և ժայռի կատարից շպրտում դէպի անդունդը, իսկ հայ ուսուցիչը, որպէս մի մազունդ կամ մի փտած ձմերուկ գլորվելով ժայռից՝ անխնայ կերպով զարնվում է մերթ այս քարից այն քարը, մերթ այս փշից այն փուշը և վերջապէս հասնելով ստորոտը՝ քայքայված, փշրված և վերջին շունչը մնացած խորտակվում է ճահճի մէջ և կորչում, աներևութանում...

Ցանկալի էր այս չարիքների և ոտնձգութիւնների առաջն առնելու համար մաքառել զանազան հիմնարկութիւնների և բռնակալ հոգաբարձուների դէմ՝ ստեղծելով նպաստաւոր պայմաններ՝ մեր տնտեսականը, մեր կեանքը և վերջապէս մեր պատիւը բարւոքելու:

Միսակ Պետրոսեան

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

Ախալցխա, 1 օգոստոսի

Հէնց այժմ, գիշերվայ ժամը $9^{1}/_{2}$-ին վերադարձայ Կալաշեանի դպրոցի դահլիճից, ուր դասախօսեց բժ. Մէհրաբեանը խօլերայի առթիւ: Ահագին դահլիճը լի էր հանդիսականների խուռն բազմութիւնով հասարակութեան զանազան դասակարգից և խաւերից: Դասախօսութիւնը մեծ տպաւորութիւն թողեց հանդիսականների վրա, նամանաւանդ երբ բացատրում էր մոգական լապտերով ցոյց տուած խօլերային վիբրիոնների և այլ համաճարակի բացիլների, դրանց զարգացման աստիճանի, նրանց տարածման նպաստող պայմանների, ինքնապաշտպանութեան, բժշկութեան և պատահանութեան մասին, միևնոյն ժամանակ խորհուրդ տալով չը վհատվել և չընկճվել երկիւղի տակ. «Խօլերան այնքան վտանգաւոր չէ, ինչպէս դիֆտերիա, տիֆ, ծաղիկ և այլ վարակիչ հիւանդութիւնները, եթէ հէնց սկզբնական սաղմում ձեռք առնվեն բժշկական միջոցներ, անմիջապէս հրաւիրելով բժիշկ և զգուշանալով արտաթորութիւնից»:

Հասարակութիւնը շնորհակալութիւն յայտնեց՝ ծափահարելով և բեմ հրաւիրելով յարգելի դասախօսին: Նոյնպէս շնորհակալութիւն յայտնվեց Թիֆլիսի քաղաքագլխի պաշտօնակատար Ա. Խատիսեանին, որ, յարգելով մեր քաղաքի խնդիրը, չէր մերժել ուղարկելու վերև յիշված պատկերները յատուկ այս դասախօսութեան համար:

Երէկ և այսօր, խօլերայի մասին դասախօսեց Կվարալամիձէն վրացերէն լեզւով հրէաների աղօթատան մօտ և հին քաղաքի Ռաբաթ արուարձանում բացօթեայ:

Ալ. Աս.

Շուշի, 2 օգոստոսի

Ներկայումս մի քանի խոշոր խնդիրներ զբաղեցնում են մեր քաղաքի հասարակութեան: Այդ խնդիրներից մէկը թեմ. դպրոցի տեսչի և ուսուցչ. խմբի ընտրութեան հարցն է:

Աչքի առաջ ունենալով գործի լրջութիւնը, մենք նպատակայարմար ենք համարում մի քանի խօսք ասել այդ ընտրութեան առիթով:

Մանկավարժութեան մէջ մի ակսիօմա կայ, որ ասում է՝ «Ուսուցիչը դպրոցի հոգին է». դա մի ճշմարտութիւն է, որի գործադրութիւնը կարող է ամեն մի դպրոցի առաջադիմութեան գլխաւոր հիմքը լինել: Այն օրից, երբ Ղարաբաղի թեմ. դպրոցի մէջ ազատ մուտք գործեցին ոչինչ որոշ նախապատրաստութիւն չունեցող անձինք, այն օրից, երբ այդ հիմնարկութեան մէջ միմեանց հանդէպ կանգնեցին մի կողմից յայտնի չափի նախապատրաստութիւն ունեցող ուսուցիչներ, իսկ միւս կողմից չը պատրաստված և թերուս անձինք, որոնք մանկավարժական ասպարէզը բաղդախնդրութեան կամ «հացի խնդրի» ասպարէզ են դարձնում, այն օրից դպրոցը կորցրեց իր բարձր նշանակութիւնը և դառաւ ոչ թէ նախագծված դաստիարակութեան և կրթութեան աղբիւր, այլ միմեանցից տարբեր հասկացողութիւնների և տարբեր կարծիքների մարդկանց ինտրիգների և անվերջանալի կռիւների ասպարէզ: Դպրոցական կեանքում մի ընդհանուր ներքին համերաշխութիւն է տիրում և մատաղ սերնդի կրթութեան գործը մի որոշ ուղղութեան է հետևում միայն այն դէպքում, երբ դպրոցների ղեկավարները, այսինքն մանկավարժները, ունենալով գէթ մօտաւորապէս հաւասար նախապատրաստութիւն և դպրոցի մասին մի որոշ հայեացք, կարողանում են իրանց մէջ համերաշխութիւն կայացնել և մանկավարժական գործին այս և այն ընթացքը տալ: Յանուն դպրոցական առաջադիմութեան, յանուն մատաղ սերնդի մտաւոր և բարոյական առաջադիմութեան՝ մեր հոգաբարձութիւնը մի կողմ պիտի դնի կողմնակի հաշիւներն ու դրդումները և աչքի առաջ ունենայ այդ ընտրութեան գործում դպրոցի և մատաղ սերնդի մտաւոր և բարոյական առաջադիմութիւնը:

Պօղ. Զաքարեան

Բագու, 3 օգոստոսի

Խօլերան մեզանում մինչև այժմ սկիզբներում առանց դասակարգի խտրութեան իր հունձն էր անում, իսկ վերջին օրերումս բուն է դրել զուտ աղքատ, չունևոր և աշխատանքով ապրող մարդկանց մէջ: Վարակվողները, հիւանդացողներն ու մեռնողները ամեն ազգի մէջ էլ հասարակ դասակարգն է, գլխաւորապէս հայեր:

Ունևոր, փոքր ի շատէ հասկացող մարդիկ կարողանում են պահպանել իրանց: Միրգ չեն ուտում, հում Ջուր չեն խմում, սնդարար ու ստամոքսը չը խանգարող կերակուրներ են ընդունում, չափաւոր ոգելից ըմպելիք գործ ածում և աշխատում են մաքուր պահել ամեն ինչ: Սակայն խեղճ ու կրակ և առօրեայ աշխատանքով ապրողները մի կողմից միջոցների սղութեան պատճառով, միւս կողմից էլ տգիտութեան շնորհիւ զոհ են գնում:

Ամեն օր հարիւրաւոր ընտանիքներ են հեռանում քաղաքից և գլխաւորապէս դէպի Շուշի:

Ցանկալի կը լինէր, որ Շուշու քաղ. վարչութիւնը ուշադրութիւն դարձնէր եկւորների վրա և նախ քան քաղաք ներս թողնելը նրանց ախտահանութեան ենթարկէր. այլապէս Շուշին էլ Բագուի շարքը կանցնի:

Քաղաքիս արուարձանները՝ Բալախանակօէ շօսսէ, Բէյլի, Մօլօկանսկայա սլօբօդկա, Բայիլով և այլն արդէն վարակված են, այնպէս որ գերընական ոյժ պիտի լինի դրա առաջն առնելու: Հաստատ հաւատացած ենք, որ եթէ մեր քաղ. վարչութիւնը գէթ տասն օրով քաղաք միրգ ներմուծելը արգելէ, զոհերը կիսով չափ կը պակասեն:

Երկու օր առաջ ես շրջագայեցի քաղաքի շատ թաղերը և հասարակական շատ շէնքեր:

Բացի քաղաքային շէնքից և հասարակական ակումբից՝ ուրիշ ոչ մի թաղ և ոչ մի անկիւն չի մերժի խօլերային: Նոյնպէս մաքուր են բանկային հաստատութիւնները և գրասենեակները:

Տեղիս անառականոցները, որոնց թիւը մի քանի տասնեակների է հասնում, իսկ այցելուների թիւը օրական մի քանի հարիւրի, միանգամայն անտանելի դրութեան մէջ են գտնվում: Այդտեղ մտնում են միջին և հասարակ դասակարգի մարդիկ, շուայտ և փուչ վարքի տէր երիտասարդներ, նաւթահանքերից եկած բանւորներ, արհեստաւորներ՝ կեղտոտ շորերով. ամեն ծայրից, ամեն թաղից ներս են մտնում. կեղտոտ, անտանելի գարշահոտ: Հիւրանոցները կեղտոտ, կերակուրները հին, հում, ձեռքը, ոտքը վիրաւոր խոհարարներ:

Մի խօսքով Բաղաբր անծեր է:

Ս. Գարագաշ

Զապլինօ (Եկատերինօսլաւ. ն.), 1 օգ.

Յուլիսի 29-ին, երեկոյեան ժամը 10-ին, երբ լուսինը դուրս եկաւ լեռների ետևից՝ կարծես իսկապէս արիւնով ներկված լինէր. մենք հետաքրքրութեամբ դիտում էինք լուսնի այդ անսովոր տեսարանը և սպասում էինք նրա վերջին: Բայց ահա լուսինը աներևութացաւ լեռների ետև և մեր շուրջը տիրեց խոր խաւար: Մենք հաւաքվեցինք մեր բնակարանում և մեր կարծիքներն էինք յայտնում այդ անսովոր երևոյթի մասին, երբ յանկարծ տեսանք, որ խաւար գիշերը փոխվում է ցերեկի: Սարսափահար դուրս վազեցինք բնակարանից, կարծելով թէ անպատճառ հրդեհ պատահած լինի. դուրսն սքանչելի տեսարան պարզվեց մեր աչքին. երկինքը մէջտեղից բացվել էր երեք վերստաչափ երկարութեամբ, և մի ահագին հրեղէն շերտ, նման վիշապի, գալարվում, կծկվում և բացվում էր: Մօտ վեց րօպէ տևեց այդ երևոյթը, որի ժամանակ մեզանից մի քանիսը, սարսափահար եղած, արտասվում էին:

Ապա լուսեղէն այդ անօրինակ երևոյթը սկսեց կամաց կամաց ծիածանի ձև ստանալ, սպիտակել և աներևութանալ:

Մինաս Մանուկեանց

Կարս, 5 օգոստոսի

Կարսի գետը ճեղքում անցնում է քաղաքի մէ ծայրից միւսը: Նրա երկու ափերում աւելի շատ բնակիչներ կան, քան գետից հեռու: Այժմ խօլերայի պատճառով արգելվեց գետից Ջուր վերցնել, որովհետև քննութիւնը վարակված գտաւ գետը: Շատ բարի: Անշուշտ այդ կարգադրութիւնը ժողովրդի բարիքի համար է, դա մարդասիրութիւն է: Այդ մասին շնորհակալութիւն: Բայց քաղաքը աղբիւրներ չունի և ժողովուրդը ընկաւ հազար ու մի տեսակ նեղութիւնների մէջ: Կարգադրված է Ջուր վերցնել Տվերդեկի գարեջրային գործարանից՝ ի հարկէ փողով, երկաթուղու կայարանից և զօրքին պատկանող աղբիւրից: Այդ երեք աղբիւրները քաղաքիս ազգաբնակութիւնից թէ շատ հեռու են, թէ հարկաւոր քանակութեամբ Ջուր չեն կարող հասցնել և թէ կրկնապատիկ, եռապատիկ թանգ է նստում ժողովրդին:

Այժմ Ջուրը Ջրկիրները թանգացրին՝ կէս

ԲԱՆԱՍՏԻՐԱԿԱՆ

ՄԻՆԻԱՏԻՒՐՆԵՐ

(Պետեր Ալտենբերգից)

I

ՏԱՍՆԵՐԿՈՒ ՏԱՐԵԿԱՆՈՒՄ

— Ձուկ որսալը պէտք է որ սարսափելի ձանձրալի լինի, — ասաց օրիորդը, որ ձկնորսութեան մասին այնքան գաղափար ունէր, որքան որ առհասարակ բոլոր օրիորդները...

— Եթէ ձանձրալի լինէր, ես դրանով չէի զբաղվի, — պատասխանեց շագանակագոյն մազեր և այծեամի գեղեցիկ ոտիկներ ունեցող աղջիկը:

Նա կանգնած էր ձկնորսի անվրդով լըրջութեամբ: Ձուկը դուրս հանելով կարթից, նա ձգեց նրան գետնի վրա...

Ձուկը յետին շնչի վրա էր...

Ներքևում ընկած էր շողշողուն, լուսավառ լիճը: Ջրոտ կողմից փչում էր ուռենիների և փտող ճահճաբոյսերի հոտը: Հիւրանոցից արդէն լսվում էին ափսէների, դանակների ու պատառաքաղների շխկոցը:

Ափի մօտ ընկած ձուկը պարեց իր կարճատև, օրիգինալ, վայրենիների պարի տեսակ, պարը... ու քնեց ընդմիշտ:

Աղջիկը շարունակում էր կարթել ձկնորսի անվրդով լրջութեամբ:

— Ես երբէք չէի թոյլ տայ իմ աղջկանը՝ զուարճանալու այդպիսի անգութ բաւականութեամբ, — ասաց նրա կողքին նստած տիկինը:

Աղջիկը կարթից հանեց ձուկը և ձգեց գետնի վրա տիկնոջ ոտների մօտ:

Ձուկը յետին շնչի վրա էր... Նա վեր թռաւ յանկարծ և նորից վայր ընկաւ մեռած... կարճատև հասարակ մահով:

— Օհ..., — արտասանեց տիկինը:

Բայց և այնպէս շագանակագոյն մազերով անգութ աղջկայ դէմքի վրա նկարվում էր իր խորին գեղեցկութիւնն ու ապագայի հոգին:

Իսկ հեզ տիկնոջ դէմքը գունատ էր, անցեալում կրած փոթորիկների հետքերով ակօսված... Նա այլ ևս ոչ ոքի չի պատճառի ուրախութիւն, լոյս, ջերմութիւն... Այդ պատճառով էլ նա այնպէս կարեկցում էր ձկնիկին...

Ինչու նա մեռնի, երբ դեռ ևս կենսունակ է...

Այնուամենայնիւ նա յանկարծ թռչում է վեր և վայր ընկնում անշնչացած՝ հեզ հասարակ մահով:

Աղջիկը շարունակում է կարթել ձկնորսի անվրդով լրջութեամբ:

Նա չընդդատեց իր ստուած հայեացքով, շագանակագոյն մազերով և այծեամի գեղեցկակազմ ոտիկներով:

Գուցէ, երբևիցէ, նա էլ կը կարեկցի ձկնիկին ու կասէ. «Ես երբէք թոյլ չէի տայ իմ աղջկանը զուարճանալու այդպիսի անգութ բաւականութեամբ»:

Սակայն հոգու այդ տեսակ քնքոյշ շարժումները երևան են գալիս միայն անկատար մնացած ցնորքների և փշրված յոյսերի շիրիմների վրա...

Հէնց այդ պատճառով էլ շարունակիր կարթել, սիրելի աղջիկ:

Ձը մտածելով ոչ մի բանի մասին, դու դեռ կրում ես քո մէջ քո գեղեցիկ իրաւունքը...

Սպանիր ձկնիկն ու կարթիր:

II

ՏԵՍԱՐԱՆԸ

Տանտիրոջ առանձնասենեակն է:

Բազկաթոռի վրա, կուչ եկած, նստած է մի երիտասարդ կին, ձեռքերը ծնկների մէջ դրած:

Ամուսինը նստած գրասեղանի մօտ՝ ծըխում է, ոտքի կանգնում, քայլում յետ ու առաջ, նստում է, նորից կանգնում, քայլում, նորից նստում...

Ոչ մի անգամ չեն նայում իրար: Երկար տաղտկալի լռութիւն է:

Ամուսինը առաջ է քաշում գրասեղանի արկղը և դուրս հանում ատրճանակը:

Երիտասարդ կինը թերթում է երևոյթ. անճկատելի կերպով ցնցվում և դարձեալ անշարժանում, առանց գիրքը փոխելու:

— Մօտեցիր տելեֆօնին, Րայմոնդա, — լսվում է ամուսնու ձայնը:

Կինը վեր է կենում և մօտենում տելեֆօնին: Ամուսինը խողովակներից մէկը տալիս է նրան, իսկ միւսը ինքը վերցնում:

— Քո սիրեկանի տելեֆօնի համարը որն է:

Նա լուռ է:

— Քո սիրեկանի տելեֆօնի համարը:

— 957—120:

Կինը զանգ է տալիս և բերանը մօտեցնելով խողովակին, ասում է՝ «957 — 120»:

Եւ ապա լռում:

— Րայմոնդան է խօսողը..., — թելադրում է նրան ամուսինը:

— Րայմոնդան է խօսողը..., — կրկնում է կինը ամուսնուց յետոյ:

Կարճատև լռութիւն է տիրում, սպասում են տելեֆօնի մօտ կանչվողի պատասխանին:

— Ես տանջվում եմ սիրուց և անհանգստութիւնից ամբողջ օրերով: Անիծեալ կեանք..., — շարունակում է ամուսինը:

Կինը կրկնում է:

— Ամուսինս յանկարծակի այսօր առաւօտեան ուղևորվեց երեք օրով: Արի հէնց այժմ քո Րայմոնդայի մօտ..., — թելադրում է ամուսինը:

Կինը լուռ է մնում:

Նա բարձրացնում է ատրճանակը:

Եւ կինը ասում է տելեֆօնով այն՝ ինչ որ հրամայեց ամուսինը:

Պատասխան չէ լսվում:

— Մի՛ գալ: Նա տանն է: Նա ամեն բան գիտէ, — յանկարծ գոռում է կինը տելեֆօնով:

Ամուսինը բարձրացնում է ատրճանակը, պատրաստվելով կրակելու. կինը ուղիղ նայում է նրա աչքերին, ուղղվում է ամբողջ մարմնով, պատրաստվում դիմաւորելու մահվան, խորին թախիծի արտայայտութիւնը աչքում:

Ամուսինը վայր է ձգում ձեռքից ատրճանակը, մօտենում սեղանին ու նստում:

Երկարատև լռութիւնից յետոյ, դիմում է կնոջը.

— Ահա թէ ինչպէս է լինում, երբ կինը իսկապէս որ սիրում է, — խուլ ձայնով արտասանում է ամուսինը:

— Գնա, Աստուած քեզ հետ, Րայմոնդա:

Եւ Րայմոնդան դանդաղ քայլերով դուրս է գնում սենեակից:

III

ՀԻՒԱՆԴԻ ՍԵՆԵԱԿՈՒՄ

15 տարեկան աղջիկ էր նա, չափազանց աղքատ:

Իմացաւ, որ ես լուրջ կերպով հիւանդ եմ:

Գնաց, շուկայում գնեց դեղին վարդեր և առաւօտեան ժամը 1-ին եկաւ ինձ մօտ:

Ես ասացի.

— Ինչպէս դուք սիրտ արիք գալ ինձ մօտ:

— Բայց, որ դուք այդչափ հիւանդ էք, — բացագանչեց աղջիկը:

Նա վեր առաւ մի գիրք ու սկսեց կարդալ, իսկ ես քնեցի, ֆիզիկական ցաւերից յոգնած: Ժամը 5-ն էր, կէսօրից յետոյ, երբ ես արթնացայ:

Աղջիկը ծունկ էր չոքել մահճակալիս մօտ:

Նա ասաց.

— Ես աղօթում էի ձեզ համար: Այնքան բաղդաւոր եմ զգում ինձ, որ դուք այդպէս լաւ քնեցիք:

Յետոյ նա աւելացրեց.

— Հրամայեցէք բերել ինձ համար մի բաժակ սուրճ և մի պաքսիմատ: Սաստիկ քաղցեցի ես:

Ապա նորից ասաց.

— Երբ դուք դարձեալ քնելու լինէք, կարելի՞ է, արդեօք, որ ես պառկեմ ձեր մահճակալի առջև փռված փոքրիկ գորգի վրա: Թէ՞ այդ կարող է խանգարել ձեզ: Ես այնպէ՞ս յոգնեցի, տրամադրութիւնս այնպէ՞ս խանգարվեց...

Ես քնեցի: Երեկոյեան ժամը 10-ին արթնացի:

Նա իսկոյն ոտքի կանգնեց ու տեղեկացաւ՝ թէ ինչպէս եմ ես ինձ զգում:

— Այժմ դուրս գնացէք, — ասացի ես, — ապա թէ ոչ՝ կարող են պատահել անախորժութիւններ:

Աղջիկը նայեց իմ դէմքին և գնաց դէպի դուռը: Մինչ նա դանդաղօրէն անցնում էր սենեակիս միջից, վուշի պէս խարտեաշ նրա մազերը փայլում էին իր գլխի շուրջը:

Եւ ես նորից քնեցի դատարկված սենեակիս մէջ:

IV

ԻՐԱՒԱՑԻ ՎԱՐՄՈՒՆՔ

Մատաղահաս աղջիկը մեխված պէս կանգ առաւ իր տեղում և հիացմունքով լի սկսեց նայել՝ թէ ինչպէս կառապանը ծեծում էր իր ձիուն:

Նա չը համարձակվեց որևէ բան ասել այդ չարասիրտ մարդուն:

Բայց հանեց իր դրամի քսակը և երկու կրօն մեկնեց կառապանին, որպէսզի դրա-

կոպեկանոց դոյլը ծախւում են 8 կոպէկով: Մի տակառը գինից բերում են 10 կոպէկով, մինչ պառնւում են 60—70 կ.: [illegible]

...ընդարձակ տարածութեան վրա եղած ջրերը բոլորը վարակված պիտի լինեն, թէ մեզ անյայտ օրէնքով վարակված է միայն մեր քաղաքի միջից անցնող մասը: Եթէ այդպէս է, ուրեմն խոլերայի բացիլները գոյութիւն ունեն գետի մի որոշ տեղում: Արամ

—

Ե ր և ա ն, 5 օգոստոսի

Երևանի խաղողի վրա տեղ-տեղ երևացել է հիւանդութիւն, որին տեղացիները «չօու» են անուանում:

Վերջին տարիներս այս հիւանդութիւնը վերջացած էր համարվում. անա այս տարի նորից երևաց, թէև ուշ. դրա պատճառով էլ այգետէրերը չեն վստահանում գործածել ծծումբը, որը նրանց ասելով կը փչացնէ առողջ պտուղները: «Ինչ էլ լինելու է՝ թող լինի,—ասում են նրանք,—թող անցնի այս տարի, բայց գալիք տարվայ գարնանից միջոցներ ձեռք կառնենք»: Փոքրիկ այգետէրերն էլ գանգատվում են, որ ծծումբը նրանց համար էժան չէ նստում, այն ինչ խաղողի այդ հիւանդութիւնը հարուստ ու աղքատ չէ հարցնում և կարող է լայն չափով տարածվել:

Ամառնային դասախօսութիւնները այս հանգամանքներում ժողովրդին մեծ օգուտներ են տալիս. երանի թէ մեր այս կողմերում դասախօսութիւններ կազմակերպող և ձեռնարկողներ լինէին:

Որքան բարիք արած կը լինէին նրանք մեր ժողովրդին, նամանաւանդ մեր տնաս գիւղացուն: Դեռ ես մենք չենք ասում փորձնական դաշտերի մասին, որոնք ահագին նշանակութիւն ունեն մեր երկրի այգեգործութեան և պարտիզպանութեան զարգացման համար:

Խօլերան այստեղ՝ Երևանում, Էջմիածնի և Երևանի գաւառների մի քանի գիւղերում նա երևացել է: Մինչև ամսիս 5-ը՝ պաշտօնական աղբիւրներից՝ Երևանում հիւանդացել են խօլերայով մօտ 27 և մեռել մօտ 14 հոգի:

Հետազօտված է արդեօք Երևանի ջուրը թէ ոչ՝ յայտնի չէ. ժողովուրդը իր գործածութեան ջուրը վերցնում է որտեղից էլ պատահի—հասարակ առուներից, գետից և աղբիւրներից: Ջրի թէյատների մասին խօսք չը կայ ամենևին: Մի խօսքով իրանց բաղդի յոյսով ապրող ժողովուրդ են այստեղացիք: Ա.

Ղ ու ր դ ու ղ ու լ ի (Էջմ. գ.), 3 օգոստ.

Խօլերան մուտք գործեց և մեր գաւառը: Մի-երկու գիւղի այն զգուշութիւնը և նախանական միջոցները, որոնք գործ են դրվում զերծ մնալու այդ անկոչ հիւրից, եթէ գործադրվէին մշտապէս գիւղերի մաքրութեան վրա, կարելի էր համարձակ ասել, որ մեզանում խօլերան երբէք մուտք չէր գործի: Ուզունօբա գիւղում մուտք գործելուց յետոյ խօլերան անցել է Մօլլաբայազիտ գիւղը, ուր մեռան մի օրում Բաբերեանցների տնից՝ մայր և որդի, իսկ երկրորդ օրը՝ եղբօր որդին: Ժողովրդի մէջ սարսափ ընկաւ, այնպէս որ խօսակցութեան նիւթ է դառել:

Մեր տանուտէր Կ. Էլիազեանցը, պէտք է ասել, շարունակ գնում է գիւղերը՝ խրախուսելու ժողովրդին և հսկում է մաքրութեան վրա: Իսկ մեր գիւղում խօլերան չը համարձակվեց մտնել շնորհիւ բժ. Գ. Մուշեղեանի, որ ամեն օր հսկում է մաքրութեան վրա:

Ասում են, որ Թուրք գիւղերի մէջ եղել են դէպքեր, բայց նրանք գաղտնի են պահում:

Եղանակը մեզանում շատ շոգ է. կարօտ ենք անձրևի, որպէս զի մի քիչ մաքուր օդ ծծենք: Ս. Մուրադեան

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ ԶԱՆԳԵԶՈՒՐԻ

I

Գորիս, 29 յուլիսի

Ամսիս 24-ի երեկոյեան Գորիս ժամանեց Երևանի փոխ-թեմակալ Խորէն վ. Մուրադբէգեանը, կօնսիստօրիայի անդամ Անդրանիկ քահանայի և քաղաքիցս դիմաւորելու գնացած մի խումբ համակրողների ուղեկցութեամբ:

Երկար ժամանակ է, որ թեմիս առաջնորդները ոտք չեն դրել մոռացված և հեռու մի անկիւն ընկած վիճակս: Նրանց հոգատար և խնամող ձեռքի կարօտ են քաշել վիճակիս մի շարք կարևոր խնդիրները, ոըպիսիք են դպրոցական, վանական, և այլ պաշտօնեաների ձեռքով կատարված այս կամ այն ձևի իրաւազանց գործեր քննութեան չեն առնվել:

Թեմակալը, որքան մենք գիտենք, եկած է Էջմիածնի սինոդի որոշմամբ, անձամբ արձակելու Տաթևի հոգևոր կառավարութեան բոլոր անդամներին և ծառայողներին, խստիւ քննելու բոլոր գործերը և ներկայացնելու սինոդին:

Հայր Մուրադբէգեանը իր հետ բերել է մի ստուար խումբ գործեր, որոնք վերաբերում են վիճակիս կառավարութեան և քահանաների ձեռքով կատարված այլ և այլ զանցառութեանց, որոնք մի առ մի քննվում են աչալուրջ կերպով:

Մեր քաղաքացիք փոխ-թեմակալի ներկայութիւնից օգտվելով հաստատել տուին նորընտիր հոգաբարձութեանը և երեցփոխին 3 տարով պաշտօնավարելու: Միրզաապէր Տատուրեանի նախաձեռնութեամբ շինվելիք կենտրոնական դպրոցի շինարարական յանձնաժողովը ներկայացաւ թեմակալին, որը յորդորեց եռանդով գործի գլուխ անցնել և այնպէս գործել յանուն գաւառիս կրթութեան կարօտ ժողովրդի:

Ներկայացաւ նաև Միրզա-ապէր Տատուրեանը, որն իր 4,000 ր. նուէրի համար արժանացաւ գոհունակութեան և շնորհակալութեան:

Փոխ-թեմակալը այսօր գնաց Խնձորեսկ գիւղը քննելու Յովսէփ քահ. Տէր-Յարութիւնեանի ձեռքով իբր թէ կատարված և երգմամբ հաստատված մի պսակի գործ:

Հայր Մուրադբէգեանը գնալու է նաև Սիսիանի մի քանի գիւղեր «ուստավնայա գրամօտա» կազմել տալու իր ներկայութեամբ, երկու օրով գնալու է Տաթև և օգոստոսի 10-ին կամ 12 ին ճանապարհվելու է Երևան իր պաշտօնատեղին:

Փոխ-թեմակալի բարեհաճ ուշադրութեանն են մնում բարեկարգվելու վիճակիս մի շարք դպրոցները, որոնք միայն անունով գոյութիւն ունեն, և որ գլխաւորն է՝ բարելաւելու և կարգի բերելու Տաթևի հոգևոր կառավարութիւնը, որի մասին կարգադրելուց յոգնեց գաւառիս ժողովուրդը:

Աւելի գեղեցիկ միտք ենք համարում ի կատար ածել նաև վիճակային խորհրդի գաղափարը. ընտրել ձեռնհաս անդամներ և նրանց տալ հսկելու և վարելու վիճակիս մի շարք գործերը՝ կալուածական, դպրոցական և այլն:

Թերևս վիճակային խորհրդի օրով մեր դպրոցները շատ թէ քիչ խնամք տեսնեն:

Առ այժմ այսքանը, իսկ յաջորդ անգամ կը խօսենք փոխ-թեմակալի միսսիայի ընթացքի մասին: Սագանդարեան

ՀԱՐԵՒԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԽԱԽՏՎԱԾ

—

Գանձակ, 2 օգոստոսի

Մեր գաւառի հայաբնակ Փիբ և Թուրքաբնակ Ամուրվար հինաւուրց գիւղերը՝ սահմանակից լինելով՝ միշտ ապրել են սիրով և շատ խաղաղ: Փիբեցին անմիջական կապ պահպանելով հարևան Ամուրվարի հետ՝ վստահ գիշերել է իր «աշնայի», իր մտերիմ ծանօթի տանը, խառնելով իր ուրախութիւնը նրա ուրախութեան, տխրութիւնը՝ նրա տխրութեան հետ: Նոյնպէս է վարվել ամուրվարեցին Փիբի նկատմամբ, վայելելով փիբեցիների հիւրասիրութիւնը և վստահութիւնը:

Երբ մի անախորժութեան կամ խռովութեան դէպք է տեղի ունեցել հարևան գիւղերի հովիւների և կամ դաշտաւորների միջև, միշտ չարիքը իր բնումն է խեղդվել, շնորհիւ երկու կողմերի բանիմաց և խաղաղասէր անձերի, պահպանելով հինաւուրց հարևանութեան սերտ կապը և յարգանքը:

Ապացոյց ասածներիս կարող է ծառայել այն, որ երբ հայ-թուրքական եղբայրադաւ աշէտը ինչպէս կրակ լափում, ոչնչացնում էր երկու հարևան ազգերի դարերից ի վեր բարեկամութեան սիրոյ կապը, աւերակները վրա՝ աւերակ, դիակների վրա՝ դիակ աւելացնելով, ողողելով մարդկային արեան գետերով այն մայր հողն ու ջուրը, որ մնել, կենդանութիւն է տուել նրանց,—այդ աշխարհաքանդ օրերում Փիբն ու Ամուրվարը անխախտ պահեցին հարևանութեան սերտ կապը, հեռու քշելով իրանցից խաղաղ կեանքը ալեկոծող մարդագէլների խրատներն ու ցուցմունքները, հաւատարիմ մնալով հինաւուրց սովորութեանը:

Իւրաքանչիւր տարի ամրան սեզօնին Ամուրվարի առատ արօտատեղիների, քաղցրահամ ջրերի, մաքուր օդի ու առողջարար կլիմայի պատճառով՝ մեծ ամարանոցաւորներ է գրաւում իրան Ամուրվարը, որոնք նախիրներով, բազմաթիւ հօտերով ու ձիերով անցնում են Փիբ գիւղի արտերի և արօտատեղիների միջով գծված ուղիով:

Պարզ է, որ եթէ այսպիսի պայմաններում Փիբի բնակիչները առանց տրտունջի տարել են քօչւորների հասցրած վնասները արտերին ու արօտատեղիներին քօչը անցկացնելու միջոցին, միայն և միմիայն այն յայտնի պատճառով, որ երկու հարևան գիւղերի միջև չը ծագեն խռովութիւններ և տարաձայնութիւններ, քաջ իմանալով որ քօչւորները անցողական են, իսկ Ամուրվարը իր բնակիչներով էլի մնալու է հարևան:

Բայց ցաւի սիրտ հաւաստի աղբիւրներից տեղեկութիւն յայտնեցին, որ մի քանի օր առաջ կատաղի ընդհարում է տեղի ունեցել վերադարձող քօչւորների և Փիբ գիւղի արտերի ու արօտատեղերի պահապանների միջև, որի միջոցին վիրաւորվել է երկու Թուրք, իսկ հետևեալ օրը հանդից գողացվել է պահապաններից մէկը՝ Ոսկան Գորգեանցը:

Դէպքի վայրն է իջել գաւառական ոստիկանը և քննութիւն կատարելուց յետոյ անմիջապէս անցել է Ամուրվար՝ գերված Ոսկանին փնտռելու: Նրան աջողվել է կենդանի գտնել գերվածին և անմիջապէս իր հովանու տակն առնել: Մինչև օրս էլ Ոսկանը գերված է:

Լսում ենք դարձեալ հաւաստի աղբիւրից, որ վիրաւորվածների բարեկամները համաձայնութիւն են յայտնել հաշտվել այն դէպքում, երբ փիբեցիները կը վճարեն 200 ր.: Երկու կողմից ընտրված են հաշտարար միջնորդներ: Հաշտութեան գործը ինչ ելք կը ստանայ, այդ ցոյց կը տայ մօտիկ ապագան:

Այս խմորը գուցէ շատ ջուր տանի, եթէ հաշտարար միջնորդները կարուկ միջոցների չը դիմեն՝ նորից վերականգնելու երկու գիւղերի հարևանութեան սերտ կապը:

Բաւական է՝ որքան մարդկային արեան գետեր հոսեցին, բաւական է անտէր, անօգնական այրիների ու որբերի թիւը, որոնք այսօր թշուառութեան գիրկը նետված՝ դէպի կորստի խորքերն են խոնարհվում: Հերիք է. վերջ տանք եղբայրատեցութեան, ապրենք խաղաղ և զբաղվենք մեր կեանքի բարգաւաճման գործով:

Մեծ յոյս կայ, որ Փիբը և Ամուրվարը նորից կը սկսեն նոյն խաղաղութեան ուղին բռնել, կիսելով իրանց ուրախութիւնը և տխրութիւնը: Թող կորչի չարիքը, որ հարևանութիւն է խախտում: Սարգօ

Խ Օ Լ Ե Ր Ա

—

✦ Бюллетень.—Օգոստ. 5-ի առ. ժամը 9-ից մինչև օգոստ. 7-ի առ. ժամը 9-ը Թիֆլիսում խօլերայով հիւանդացել են 8 հոգի, իսկ խօլերանման հիւանդութեամբ՝ 5 հոգի: Հիւանդանոցում կային 33 հոգի, աւելացել են 11, առողջացել և դուրս են եկել 9, մեռել են 2, ներկայումս կան 33 հոգի:

✦ Թիֆլիսում օգոստոսի 5-ին խօլերային նշաններով հիւանդացել են և ուղարկվել բարակները 6 հոգի, ի թիւս որոց Նոր-Բայազէտի Աթաշեան գիւղի բնակիչ Յարութիւն Կարապետեան Մանուկեանցը, իսկ օգոստոսի 6-ին 2 հոգի:

✦ Բագւում օգոստոսի 3-ից մինչև 4-ի երեկոյեան ժամը 6-ը Միքայէլեան հիւանդանոցի խօլերային բարակները ուղարկվել են քաղաքից 25 հոգի խօլերայով հիւանդացողներ: Օգոստոսի 4-ին նոյն հիւանդանոցում եղել են 147 հիւանդներ: Նոյն ժամանակամիջոցում մեռել են 10 հոգի, առողջացել 7-ը:

✦ «Н. З.» լրագրի ասելով, Եկատերինօդարի բժիշկ Տրօֆիմօվը դիտողութիւններ անելով սխտորի հեղուկի ներգործութեան վրա՝ եկել է այն համոզման, որ խօլերային բացիլները վերջնականապէս ոչնչանում են պէպսինի հիւթի մէջ լուծելով 10 տոկոս:

—

6 օգոստոսի

Պ ե տ ե ր բ ու ր գ.— Գործակալութիւնը խօլերայի ընթացքի մասին հետևեալ տեղեկութիւններն է ստացել.

Նովօչերկասկում մի շաբաթվայ ընթացքում հիւանդացել են 52, մեռել 34 հոգի. Ալէքսանդրովսկի-Գրուշևսկում հիւանդացել են 63, մեռել 29 հոգի: Տագանրօգում հիւանդացել են 63, մեռել 34. Դօնեան շրջանում մինչև օրս հիւանդացել են 3,581, մեռել 1,514 հոգի. սարսափից մեռել են նոյն շրջանում 570 հոգի:

Հ ռ ո մ.—Մի քանի խօլերային հիւանդութիւններ պատահելու պատճառով, Բարի և Փօգջի շրջաններում կառավարութիւնը ձեռք է առել անհրաժեշտ միջոցները համաճարակի տարածման դէմ:

Պ ե տ ե ր բ ու ր գ.—Մի օրվայ ընթացքում մայրաքաղաքում հիւանդացել են խօլերայով 62, մեռել 20, մնում են հիւանդանոցներում 739 հոգի: (Հ. Գ.)

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

✦ Օգոստոսի 6-ին ռուսաց եկեղեցական տօնի պատճառով պետական հաստատութիւնների, քաղաքային ինքնավարութեան և առևտրական բոլոր հիմնարկութիւնների մէջ պարապմունքներ տեղի չունեցան: Խանութները փակ էին մինչև կէսօր:

✦ Երկրագործութեան գլխաւոր կառավարչի կովկասեան լիազօր Պ. Արխիպօվ օգոստոսի 6-ին ճանապարհվեց դէպի Հիւսիսային Կովկաս, իսկ այնտեղից կանցնի Պետերբուրգ:

✦ Վերջերս լաւատեղեակ շրջաններում խօսում են, որ քաղաքագլխի պաշտօնի համար ամենահաւանական թեկնածուն Ա. Ի. Խատիսեանն է, որի թեկնածութիւնը այժմվանից արդէն ապահոված է համարվում ձայնաւորների, գոնէ, ներկայ կազմի ժամանակ, մանաւանդ որ չունի իր դէմը ոչ մի լուրջ մրցակից: Քաղաքային վարչութեան մի անդամի հարցի նկատմամբ թեր ու դէմ շշուկներ են պտտում: Տեղական թերթերից մէկը, ըստ երևոյթին արձագանք տալով քաղաքի ազգարնակութեան որոշ խաւերի տրամադրութիւններին, ցանկութիւն յայտնեց, որպէսզի վարչութեան նոր անդամը հրաւիրվի վրացիներից: Այդ առիթով խօսվում է, որ նոյնպիսի տրամադրութիւն է տիրում նաև քաղաքային վարչութեան մէջ: Որևէ որոշում կայացված է այդ մասին թէ ոչ և առնչութիւն ունի՞ արդեօք այդ խնդրի հետ թէ ոչ՝ չը գիտենք, միայն ուշագրաւ է այն, որ այժմ քաղաքային վարչութեան անդամութեան համար յիշվում են Ա. Ջաբադարիի, Գ. Դիասամիձէի, Վ. Ցխխիլաձէի և Գ. Կուրդիանիի թեկնածութիւնները: Դրանցից, ինչպէս ասում են, աւելի շանսեր ունի ընտրվելու Ա. Ջաբադարին:

✦ Երէկ Թիֆլիս եկաւ Ռուսաստանի երկաթուղիների տեսուչ Կօզլօվը և դիտեց դէպօն ու միւս բաժանմունքները: Նրան դիմաւորեցին Անդրկովկասի երկաթուղիների կառավարիչ Նէյգեբաուէրը և ուրիշ պաշտօնական անձինք:

✦ Մենք հաղորդել էինք, որ առաջիկայ սեպտեմբերի 11-ից մինչև 16-ը Պետերբուրգում տեղի կունենայ մի համագումար, նուիրված կենդանապահութեան խնդիրների քննութեան: Համագումարի ծրագրի հիմնական առարկան է մասսային բարւոքումների միջոցներ մշակելը: Համագումարին մասնակցելու հրաւիրված են Ռուսաստանի զանազան կողմերից մասնագէտներ և գործնական գիւղատնտեսներ: Համագումարի կօմիտէտը դիմել է Անդրկովկաս Ալ. Քալանթարին խնդրելով տալ զեկուցում «Кавказская животноводческая дорогам кооперативов»(?) [illegible]: Համագումարի ժամանակ մայրաքաղաքում կազմված կը լինի տնային անասունների մի համառուսական ցուցահանդէս, որը կը բացվի սեպտեմբերի 8-ին: Ռուսաստանի հիւսիսը մեծ արձագանք է տուել ցուցահանդէսին և այնտեղ կը լինեն բազմատեսակ և բազմաթիւ կուլտուրական կենդանիներ:

✦ Մեզ հաղորդում են, որ առաջիկայ սեպտեմբերից Մեծ-Ղարաքիլիսա գիւղում ուսումնարանական շրջանի հոգաբարձուի կարգադրութեամբ կըբացվի զամբիւղագործական արհեստանոց, որի ղեկավարութիւնը յանձնված կը լինի մասնագէտ Կապլանին:

✦ Մոսկվայի գիւղատնտեսական ճեմարանի ուսանողական էքսկուրսիան Թիֆլիսից վերադառնում է Մոսկվա երկուշաբթի, ամսիս 9-ին, երեկոյեան ժամը 10 և 35 րոպէին պօստային գնացքով: Ցանկացողները նոյն օրը՝ օգոստոսի 9-ին կարող են դիմել «Վիկտորիա» հիւրանոցը ուսանող Մ. Սողոմոնեանցին:

✦ Թիֆլիսի քաղաքային սանիտարական բիւրօն, ոստիկանապետի ու սանիտարական ագենտների հետ, երէկ դիտեց Սօլդատսկի բազարի և Մուխրանեան շարքերը, և գտնելով նրանց հակաառողջապական պայմաններում ու չափազանց խիտ դասաւորված, առաջարկել է իշխանուհի Մուխրանսկայային նօսրացնել տախտակէ ծածկերը: Վերջինս համաձայնվել է նօսրացնել քաղաքային ճարտարապետի կազմած յատակագծի համաձայն:

✦ Մի քանի օր առաջ հաղորդել էինք, որ Թիֆլիսի քաղաքագլխի պաշտօնակատար Ա. Ի. Խատիսեանը հեռագրով հարցրել էր, ի միջի այլոց, Օդեսայի քաղաքագլխին ժանտախտի դէմ ձեռք առած միջոցների մասին: Վերջինս հետևեալ պատասխանն է ուղարկել. «Օդեսայում ժանտախտը դադարեցնելու համար ձեռք առած ընդհանուր սանիտարական միջոցների հետ միասին Նովօրօսիյսկը սկսել է առայժմ մրկները կոտորել: Քաղաքագլուխ Կալինին»:

✦ Օգոստոսի 6-ին, երեկոյեան ժամը $10^1/_2$-ին, Վարշավայից նոր եկած Ֆրանցիսկա Կօվալէնսկայան անցնելով Օլգինսկայա փողոցով՝ № 6 տան հանդէպ անձնասպանութեան փորձ արեց կարբօլեան թթւուտ ընդունելով: Նրան իսկոյն ուղարկել են Միքայէլեան հիւանդանոց: Անձնասպանութիւն գործելու շարժառիթը միջոցներից զուրկ լինելն է: Կեանքն անվտանգ է:

✦ Արխիպօվսկի տուպիկում իր սեփական № 2 տանը ապրող թիֆլիսեցի Ալէքսանդր Լէվանօվիչ Քանանօվը յայտնել է ոստիկանութեանը, որ օգոստոսի 5-ին, մօտաւորապէս երեկոյեան ժամը 11-ին, երբ ինքը անցնում էր Ցէրկօվնայա փողոցով, իրան մօտեցաւ մի անծանօթ երիտասարդ, խփեց դէմքին, վայր գլորեց և ուզեց հանել գրպանից մօտը եղած 120 ր. փողը, սակայն աղմուկի վրա օգնութիւն հասնողին տեսնելով՝ թողեց ու փախաւ: 8-րդ ոստիկանամասի պրիստաւի ձեռք առած միջոցներով կալանաւորված է յանցաւորը՝ Շորապանի գաւառի Պիրկվիլի գիւղի բնակիչ Վիկտոր Զուբինիձէն, որ ապրում է Պրիւտսկայա փողոցի № 34 տանը:

✦ Ինչպէս լսում ենք, ինժեներների մի խումբ ծրագիր է մշակում Բօրչալուի գաւառի Դաղբաշ գիւղում Խրամ գետի վրա էլեքտրական կայարան հիմնելու նպատակով:

✦ Օգոստոսի 6-ի առաւօտեան, Կախէտինսկայա հրապարակի վրա № 3 տան մէջ, Շիրինի իջևանատեղիի պատշգամբում յանկարծամահ եղաւ սղնախեցի առևտրական Իսահակ Սամսոնեան Խուցեանը, 60 տարեկան հասակում:

մաղրէ նրան աւելի փափկասիրտ վարվելու:

Գուեհիկ կառապանը ժպտաց ու ասաց.

— Պահեցէք ձեր այդ դրամները... ես այլևս... առանց այդ էլ... չեմ անի...

Բայց ահա մօտեցաւ վայելուչ հագնված մի պարոն քաղաքապահի հետ միասին ու հրամայեց գրել կառքի համարը: Այն ժամանակ կառապանը փնթփնթաց քթի տակ, դիմելով ձիուն.

— Շատ լաւ. դէ մի սպասիր ու տես: Երեկոյեան ախոռատանը հօ մենակ ենք լինելու: Ես քեզ ցոյց կը տամ... Ու ցոյց կը տամ քեզ հա...

V

Մ Օ Դ Ա

Մօդայի էութիւնը՝ bucketiкьшь(?) յանցագործութիւնն է:

Բարին, գեղեցիկը, նպատակայարմարութիւնը չէ նրա ցանկացածը. նրա միակ օրէնքն է՝ փոփոխութիւնը, շարունակ «նորը»:

Նա փոխանցվում է մի մոլորութիւնից դէպի միւսը, ապրում է կարճատև, իբրև յաջորդող մոլորութիւններում:

Նա ապրում է երեխայական փոփոխութիւնների նորութիւններով: Նրա շնորհիւ ապրում են դերձակները, կօշկակարները, գլխարկ պատրաստողները:

«Այդպէս են հագնում այժմ»... Այդ արդէն յանցաւոր վախկոտութիւն է:

Հագնել հարկաւոր է միշտ այն միայն, որը պարզ է, ճաշակով, համապատասխանում է առողջապահութեան օրէնքներին:

Մօդայից չէ կարող ընկնել թեթև, կլորիկ գլխարկը՝ լայն, գեղեցիկ մետաքսէ ժապաւէնով, ոչ պանամա, ոչ սպիտակ պիկէից կարված բլուզը, ոչ լայն կաշւէ գօտին, ոչ ազատ շրջազգեստը՝ կօլօկօլ իւբկան, ոչ ամերիկական արձակ կօշիկը բութ կրունկով, ոչ սպանական շալը:

«Անմօդնի» դառնալ, մօդայից ընկնել կարող են միայն մանկական խաղալիքները, հնարումները, մոլորութիւնները, որոնք ստեղծվում են դերձակների և գլխարկներ պատրաստողների քմահաճ կամքով:

Այն, ինչ որ կարող էր «մօդայից ընկնել», «անմօդայանալ», իր ժամանակին, նշանակում է, ոչ մի ուշադրութեան չէր արժանանում:

Հագուստը պէտք է լինի վերջին չերպը, նրբագոյն, գեղարուեստօրէն պատրաստված կաշին:

Իսկական կուլտուրական մարդը պէտք է բողոքէ մօդաների կամայական փոփոխականութեան դէմ:

«Այդպէս են հագնում այժմ»... Դա արդէն յանցաւոր իդիօտութիւն է: Ի՞նչ գործ ունենք մենք դերձակների ու կօշկակարների եկամուտների հետ:

Գեղեցիկ հագուստի միակ պայմանն է յարմարութիւնը, դիմացկունութիւնը, պարզութիւնը և բնականութիւնը: Լաւ նիւթ, կտոր և ֆասօնի կամ ձևի անսահման յարմարութիւն:

Ամեն օրվայ և ժամի մօդայի մանրամասնութիւններին յարմարվելը, իբրև սարուկ, այդ արդէն բթամտութիւն է և վերին աստիճանի անկուլտուրականութիւն:

Թողնենք մօդային ծառայելը այն թեթևսոլիկներին, որոնց համար չը կան ոչ պարապմունքներ և ոչ էլ կեանքի մէջ լաւ նպատակներ:

Այն մարդը, որ ունի իր սեփական անհատականութիւնը, երբէք չի հարցնի, թէ «Ինչ են հագնում այժմ», այլ հեղինակաւոր կերպով կասէ. «Ահա ես սա եմ հագնում»: Որչափ որ մի մարդ նման չէ միւսին, ու իւրաքանչիւրն իրանով ներկայացնում է ուրոյն, առանձնատեսակ, միւս աշխարհներից տարբեր մի բան, այնչափ էլ պէտք է տարբերվի ամեն մի հագուստը միւսներից: Մարդու ներքին բովանդակութեան արտաքին ձևը պէտք է հանդիսանայ նա:

Ամեն մի կին պէտք է ունենայ իր հագուստի իդէալական ֆասօնը, իր իդէալական կօշիկը, իր իդէալական գօտին ու հովանոցը:

Որքան վնաս է պատճառում մարդկանց այդ ազնիւ զանազանակերպութեանը մօդայի երկչոտօրէն համակերպվելը, հեշտ հնազանդութիւն ցոյց տալը:

Քո բլուզի, հագուստի գոյնը, ֆասօնը, կտորի յատկութիւնը, նրա վրա կարվող կռճակներն ու ժապաւէնները, այդ բոլորն էլ թող քո սեփականութիւնը լինի, ինչպէս որ քո «եսի» մնացեալ բազմաթիւ առանձնայատկութիւնները: Հարկաւոր է ունենալ «սեփական եսի բազմութիւն», այն ժամանակ «Նա իր խելքին չէ» դատավճիռը քեզ համար կը լինի պատուաւոր:

Ինչպէս որ ոստանաւորը բղխում է ու ստեղծվում ինքն իրան բանաստեղծի այս կամ այն անհատականութիւնից, այնպէս էլ ամեն մի կին պէտք է ստեղծէ իր հագուստը, զգեստը իր «եսի» մտերմական կամ հարազատ յատկանիշներից:

— Ֆրէյլէյն Իզաբէլլա, այդ ինչ զարմանալի բլուզ է ձեր հագին:

— Սա «Իզաբէլլա» ֆասօնն է:

— Իսկ ինչպէս է կոչվում հովանոցի կոթը, ասացէք խնդրեմ:

— Սա «Իզաբէլլա» ֆասօնի կոթ է:

Հաւատարիմ եղիր ինքդ քեզ: Ոչ աւելի և ոչ պակաս. բայց հաւատարիմ եղիր բոլոր բանի մէջ. թէ խոշոր և թէ մանր:

Եղիր քո կամքի ու փափագների, քո խելքի ու ճաշակի տէրն ու տնօրէնը:

Լ. Դանիէլեան

◆ Անձավեան փողոցի № 47 տան մէջ, օգոստոսի 5-ին, երեկոյեան ժամը 11-ին, [illegible], 26 տարեկան, անձնասպանութիւն գործեց. [illegible]

◆ Մեզ խնդրում են [illegible] I գիմնազիայում [illegible] ֆիլիալ բաժանմունքի համար Վէրայում, որը վերածվում է պրոգիմնազիայի, հրաժարվում են ընդունել խնդիրները, այն ինչ յայտարարում են, որ խնդիրները պէտք է ուղարկել տղայոց I գիմնազիայի գրասենեակը։

◆ Մեզ հաղորդում են, որ այս տարի բերքը շատ լաւ է Բուլթայիսի նահանգում. վաղուց այդ նահանգը չէ տեսել այդպիսի առատ տարի։ Աջող է թէ սիմինդրի և թէ ուրիշ արմտիների հունձը։ Գիւղացիները յոյս ունեն թեթևացնել իրանց պարտքերը, որոնք շատ ծանր և անտանելի էին դարձել։

◆ Մի քանի օր առաջ հաղորդել էինք, որ Լէնքօրանում բացվում է պետական պրոգիմնազիա։ Այժմ տեղեկանում ենք, որ յիշեալ պրոգիմնազիայի տեսուչ է նշանակված Թիֆլիսի րէալական դպրոցի տեսուչ Իվան Սեմեօնովիչ Ստանիշևսկին, որը առաջիկայ երկուշաբթի կը մեկնի իր պաշտօնատեղին բանալու և կազմակերպելու դպրոցը։

◆ «Մշակի» երէկվայ համարում (№ 172) տպված էր բժ. Արտ. Շիխեանի նամակը՝ գրված Պարիզից։ Այդ նամակը վերաբերում էր ուսումնարանական առողջապահութեան 3-դ համաշխարհային կօնգրէսին, որին հայ լինելով միայն ինքը բժ. Շիխեանն է մասնակցել։ Այժմ մենք կարող ենք հաղորդել, որ բժ. Շիխեանը յիշեալ կօնգրէսին մասնակցել է որպէս յատուկ ներկայացուցիչ Կովկասեան Կայս. Բժշկ. Ընկերութեան, ինչպէս և «Աղբիւր» ամսագրի, սրա «Առողջապահ» յաւելուածի և Մանթաշեան առևտրական դպրոցի կողմից։

◆ Վրիպակ.—«Մշակի» երէկվայ համարում տպված «Մինիատիւրների» առաջին սիւնակի վերջում սպրդել է մի սխալ. տպագրված է՝ «Դանդաղաքայլ ռտճերի պէս՝ մէկը սահեց, մօտ եկաւ»։ Պէտք է կարդալ. «Դանդաղաքայլ ստուերի պէս՝ մէկը սահեց, մօտ եկաւ»։

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂԱՐ.

ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Բ. Իշխանեան. «Հասարակական գաղափարները Ռ. Պատկանեանի և Ս. Շահազիզի բանաստեղծութիւնների մէջ». Թիֆլիս, 1910 թ., հրատարակութիւն Գ. Գալստեանի. 440 երես, գինն է 1 րուբլի։

Գրական նորութիւն է Բ. Իշխանեանի քննադատական աշխատութիւնը։

Հեղինակը աշխատել է տալ գրական երևոյթների սօցիալական վերլուծութեան մի փորձ։ Նա վերցնում է 50—70 թւականների երկու աչքի ընկնող ռուսահայ բանաստեղծների՝ Ռ. Պատկանեանի և Ս. Շահազիզի բանաստեղծական երկասիրութիւնները և փորձում է որոշել սօցիալական այն ոլորտները, որոնց մէջ շերտաւորվել և դասաւորվել են ժամանակակից տրամադրութիւնները և որոնց մէջ անդրադարձել են այն գաղափարները և ձգտումները, որոնք կազմել են նաև ժամանակակից հայ հրապարակախօսութեան գլխաւոր բնորոշագիծը։

Ռ. Պատկանեանը և Ս. Շահազիզը իրանց բանաստեղծութիւններով կատարում էին նոյնը, ինչ Նազարեանը և Արծրունին հրապարակախօսական խօսքով, ուղղելով իրանց ընթերցողների մտքերը դէպի միևնոյն փարոսները, դէպի միևնոյն գործունէութեան շաւիղները։

Հեղինակը, որակելով այդ գործօղների աշխարհահայեացքի տնտեսա-սօցիալական հիմունքները, գտնում է նրանց համար պատմական փառաւոր տեղ այն սանդուղքի վրա, որ ներկայացնում է լիբերալիզմի զարգացումը հայկական իրականութեան մէջ։ Դա ժամանակակից հայկական մտաւոր-կուլտուրական վերածնութեան արտայայտութիւնն էր և Պատկանեանը ու Շահազիզը այդ վերածնութեան երգիչ-իդէօլօգներն էին։

Մեր բանաստեղծները,—ասում է Բ. Իշխանեան,—ինչպէս և իրանց ժամանակակից նօվատօրները, իրանց դասակարգային-իդէօլօգիական պատկանելութեամբ —սօցիալական դաւանանքի բնոյթով,— դարձան հայկական նոր բարգաւաճող բուրժուազիայի (մանր բուրժուական գրուպպաների) հասարակական իդէալի արտայայտիչները։ Եւ իբրև վերածնվող, առաջխաղաց կաթեգորիայի շահերի և պատմական ձգտումների ներկայացուցիչներ, նրանք դեմօկրատ էին իրանց դաւանած նացիօնալիստական իդէօլօգիայի մէջ և պրօգրեսիւս—պատրիօտիզմի մէջ։

Եւ Բ. Իշխանեանի աշխատութիւնը գալիս է մի կողմից լուսաբանելու՝ թէ ինչու է նա այդ գրողներին և գործողներին որոշ սօցիօլօգիական շերտաւորութեան մէջ դասել, միւս կողմից գնահատելու այն գաղափարական կուլտուրական գանձը, որ պարունակւում է նրանց երկասիրութիւնների մէջ։

Ներկայ աշխատութեան մէջ շատ կան մտաշահ դիտողութիւններ և եզրափակումներ, բայց կան և վիճելի կէտեր, որոնց մասին դժուար է խօսել մատենախօսական համառօտ տեսութեան մէջ։ Այդ կէտերը ինքն ըստ ինքեան հետաքրքրական են, իբրև արտացոլում որոշ տրամադրութիւնների ու հայեցակէտերի և հասկանալի են իբրև արդիւնք նիւթի, որ եղել է հեղինակի ձեռքին։ Այդ նիւթը դեռ լիակատար չէ հայ գրականութեան մէջ և նա դեռ պէտք է պատրաստվի։

Ջերմագին ողջունում ենք հեղինակի փորձը ցանկալով նրան աջողութիւն իր սկսած գործի մէջ։

Մենք յոյս ունենք մի ուրիշ անգամ առիթ ունենալ խօսելու գրքի մասին և պարզելու այն կէտերը, որոնց վերաբերութեամբ մենք տարբեր կարծիքներ ունենք։

Ա. Ք.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Նիժ (Նուխ. գաւ.), 25 յուլիսի

Կարդալով «Մշակի» № 143-ում Մկրտիչ Դալլաքեանի «Ընթացիկ կեանքը Նիժում» յօդուածը, որում շօշափվում էր և Նիժի այս 1910 թ. պետական և այլ հարկերի պարզաբանութեան խնդիրը, պարտք եմ համարում սրանով ցոյց տալ այդ առիթով ամենաճշգրիտ և մանրամասն հաշիւներ, որպէս զի տեղիք չը տրվեն զանազան թիւրիմացութիւնների։

Ներկայ 1910 թ. պետական և այլ զանազան հարկերը հաշւվում են մօտ 36,000 ր., որից 18,923 ր. զուտ հողային (պետական հողերի) հարկ, 1991 ր. 86 կ. սպօր հողերի նալօգներ, 137 ր. 90 կ. Ծերեկլի ամարանոցի հողամասերի հարկ, և 200 ր. Մուխուդուախ ամարանոցի։ Ուրեմն ընդամենը Նիժի հողային զուտ հարկ, հանդերձ նախկին տարիներից մնացած 6245 րուբլով, կը լինի 27,397 ր. 76 կ.։ Խանութների նալօգ և գիլդիների փող 250 ր. 43 կ., ջրաղացների, տինգերի և քարվանսարաների 135 ր. 78 կ., պօստի, կօզակների, տանուտէրերի, գզիրների և այլն 8216 ր. 3 կ., որից 2336 ր. 38 կ. գիւղական մանր-մունր աչքի չընկնող, յաջորդաբար եղող ծախսեր, որպիսիք գոյութիւն ունեն ամեն մի հայ գիւղում և շատ տեղեր ականատես եղած եմ։ Դժբաղդաբար ժամանակի սղութիւնը արգելք է հանդիսանում աւելի մանրամասն պարզաբանութիւններ։ Եթէ հաշւենք մանրամասն կերպով՝ Նիժի բոլոր ծախսերը, որոնք իբրև հարկ հաւաքվում են, մեզ շատ հեռու կը տանի այդ։ Բաւականանք այսքանով միայն։ Եթէ հաշւի մէջ մտցնենք նաև զանազան տուգանքները, Նիժի ներկայ տարվայ հարկ համարված ծախսերը կը լինի մօտաւորապէս 40,000 ր.։ Ընթերցողը թող ինքը եզրափակէ իբրև դրութիւնը գիւղում, որի համար որոշ գաղափար կարող է մատակարարել այս հաշիւը։

Միսաք Թադէոսեան

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Ց. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

Տ Ե Ղ Ե Կ Ա Տ Ո Ւ

ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
Զինւորական մասնագէտ-բժիշկների
Երթևեկ հիւանդների համար
Վանքի մեծ փողոց, № 3, Ալէքսանդրեան այգու մօտ։
ԽՈՐՀՐԴԻ ՎՃԱՐՆ է 50 ԿՈՊ.

Տէլէֆօն № 481.

Հիւանդների ընդունելութիւնը առաւօտ. ժամը $9^1/_2$-ից մինչև 5-ը ցերեկվայ։

ԱԽՎԼԵԴԻԱՆԻ—ներքին և երեխաների հիւանդ., ամեն օր՝ 11—12 և կէսը ցեր.։

ՌՈՒԿԼԱԴՆԻԿՕՎ Ի. Օ.—Ներքին հիւանդութիւններ, ամեն օր՝ 4—5 ժամը ցեր.։

ՎՆՈՒԿՕՎ—խիրուրգիական հիւանդութիւններ, ամեն օր՝ 12—1 ժ. ցեր.։

ՄՕՆՍԷ—երեխ. և ներքին հիւ. ամեն օր՝ 1—3 ժ.։

ԽԱՏԻՍՕՎ Ն. Դ.—մանկաբարձ. և կանանց հ., ամեն օր՝ 4—5 ժ., բացի կիրակի և երեքշ. օրերից։

ԽՈՒԴԱԲԱՇԵՎ—մանկաբարձ. և կանանց հիւանդ., ամեն օր՝ 1—2 ժ. ցեր.։

ՍԱՐԱՊ—Ներքին և երեխ. հիւ., ամեն օր՝ 3—4 ժ.։

ՏԷՐԱՁԷ—սիֆիլիս, վեներ., կաշուի հիւ., ամեն օր՝ 1—3 ժ. ցեր.։

ԱՍՊԻՍՕՎ Ն. Մ.—ականջի, կոկորդի և քթի հիւ., առ. ժամը 1—2 ը ցեր.։

ԿԻՆ ԲԺ. ԻՕՍՍԷԼԻԱՆԻ—կանանց հիւ., երկուշ., չորեքշ., ուրբ., կիրակի՝ 11—12 ժ.,

ՎԵՍԵԼՕՎԶՕՐՕՎ Ն. Ն.—Խիրուրգ. հիւ.։ ամեն օր՝ բացի կիրակի օրերից՝ ցեր. ժամը 2—3-ը։

ԶՈՒԴՆՕՎՍԿԻ—ջղային, հոգեկ. հիւանդ. և էլեքտրօտէրապիա., ամեն օր՝ բացի կիրակի օրերից՝ ցեր. ժ. 4—5-ը։

ՄԿՐՏՈՒՄԵԱՆ. — սիֆիլիս, միզասեռ., վեներ. և կաշուի, ամ. օր՝ $10^1/_2$—11 ժ. առ.։

ՊՕՆԴՕԵՎ—Ջղային հիւ. և էլեքտրօտէրապիա. ամեն օր, ժամը 2—3-ը։

Համախորհուրդ, օպէրացիաներ, մասսաժ, ծաղկի պատուաստում, անալիզ, հիպնօզ, ստնդուների և ծառաների քննութիւն—առանձին վճարով։ Սիֆիլիսի վերաբերմամբ արեան հետազօտութիւն ըստ Wassermann-ի։
(կ.) 356. 100—46

Մ Շ Ա Կ

Բ Ժ Ի Շ Կ
Գ. Ն. ՄԱՂԱՔԵԱՆ
ՆԵՐՔԻՆ ԵՒ ԵՐԵԽԱՅՈՑ
ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
առանձնապէս ՍՏԱՄՈՔՍԻ և ԱՂԻՔՆԵՐԻ
հիւանդութիւններ։
Ընդունելութիւն ամեն օր { 10—11 ժ. առ. (երեխաների) / 5—7 ժ. երեկ. (բնդհանուր)
Միքայէլեան փող., № 36. Տէլէֆօն № 388
(օ. մ.) 909. 100—2

Բ Ժ Շ Կ Ա Պ Ե Տ
Տ. ԳԷՈՐԳԲԷԳԵԱՆ
Աչքի հիւանդութիւններ
Ընդունելութիւնը ամեն օր
Առաւօտեան ժամը 10—1
Երեկոյեան ժամը 5—7
Վէլիամինօվսկայա փող. № 8
(կ. հ.) 564. 100—34

Բ Ժ Շ Կ Ա Պ Ե Տ
ՎԱՀԱՆ ԱՐԾՐՈՒՆԻ
Ամառը գտնվում է ՊԵԱՏԻԳՕՐՍԿՈՒՄ (Կովկաս. հանք. ջրերում), որտեղ ընդունում է հիւանդներին մինչև սեպտեմբեր։ Верхній бульваръ, д. кв. Гирей.
(Ե. հ. կ.) 565. 0—34

Բ Ժ Ի Շ Կ
Գ. Ց. ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ
Ներքին եւ վիրաբուժական (խիրուրգ.) հիւանդութիւններ.
Ընդունելութիւնը (առաւօտեան ժ. 11—1. / (երեկոյեան ժ. 5—7.
Արաս-Արադսկայա, տուն Միրիմանովի։
(Ե. հ. կ.) 725. 100—24

ՄԵԴԻՑԻՆԱՅԻ
ՖԵԼԴՇԵՐ-ՄԱՍՍԱԺԻՍՏ
Ա. Գ. ԵՍԱՅԵԱՆ
Բժիշկների որոշմամբ կատարում է կաշուի տակ սրսկումներ, լուացումներ (спринцов.), վէրքի փաթաթումը, դեղերի քսումն (втиpaніе) եայլն։ Ելեքտրականութիւն բէմմատիզմի, պարալիչի, սեռական անկարողութեան և թուլութեան դէմ։ Մասսաժ էլեքտրական գործիքով և ձեռքով. մասնաւոր և ընդհանուր մասսաժ։ Բժշկական մարմնամարզութիւն, ծաղկահատութիւն։ Օտարերկրեայ հիւանդներին ցոյց է տալիս մասնագէտ հմուտ բժիշկներ։ Խորհուրդը 50 կոպ.։ Ընդունելութիւնը՝ կանանց—3—$3^1/_2$ ժ., տղամարդանց—$3^1/_2$—$4^1/_2$ ժ.։ Семеновская ул., № 9.
(կ. հ.) 77. 50—50

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Վեհափառ Կաթողիկոսը
Սանահնի վանքում
18 գոյնով մեծադիր պատկեր
ԳԻՆԸ 3 Ր.
•— ԱՂԲԻՒՐ-ՏԱՐԱԶ —•
միևնոյն հասցէով ստացող բաժանորդներին ձրի։
Դիմել՝ Тифлисъ. Бюро Печати, Мадатовская, 5.
(Ե. կ.) 811. 0—9

2 ԶԳԵՍՏԱՑՈՒ 4 ՌՈՒԲԼՈՎ
Տղամարդկանց հագուստեղէնի շրջանում նորութիւն է «Ճէվիոտ Ցուբինը»։ Այնպիսի էժան գնով ինչպէս 2 րուբ., $4^1/_4$ արշ. կտորը, տղամ. ամբողջ զգեստացու, ոչնչով չէ տարբերվում արշ. 2—3 րուբ. արժեցող կտորից և ունի վերջինիս բոլոր յատկութիւնները, այն է՝ բարձր տես. ամրութիւն, գործնականութիւն և էլեգանտութիւն։ Գոյները՝ սև, մուգ-կապոյտ, շագանակագոյն, ձիթագոյն։ Այդպիսի 2 կտոր ուղարկվում է 4 րուբլով, ճանապարհածախսը՝ 70 կ., պօստով, վերադիր վճ., առանց կանխավճ.։ 2ից և աւելի կտոր բերել տալուց՝ ճանապարհախքը ֆաբրիկայի հաշւին։ Առանց բիսկի, լրիւ երաշխաւոր., եթէ չը հաւանվի՝ յետ ենք վերցնում։ Պահանջները հասցէագրել. въ фабрику шерстяныхъ издѣлій Т-ВА «ЭХО», г. Лодзь, № 70.
Թղթակցութիւնները ռուսերէն։
(ա. օ.) (В. 50359) 872. 17—6

Մօսկվայում երկար ժամանակ աջող գործունէութիւն ունեցած
⊢⊕ Մ Ի Հ Ա Յ ⊕⊣
որը ընտանեկան հանգամանքներից ստիպված այժմ ապրում է Կովկասում, մասնագէտ մանուֆակտուրային, մետաքսէ և բամբակի գործերում, ծանօթ բանկային բոլոր գործողութիւններին և այլն, խնդրում է համապատասխան ծառայութիւն, չափաւոր վարձատրութեամբ։ Համաձայն է ուրիշ քաղաքներ գնալու։
Հասցէն՝ Գօլովինսկի պրօսպ., եղբ. Շիկանեանցների խանութ։
(կ.) 863. 3—3

Ուղարկում եմ պօստով, վերադիր վճ. և առանց կանխավճարի «Տրիումֆ» շէվիօտի մի ամբողջ կտոր $4^1/_4$ արշ., տղամարդկանց
ԶԳԵՍՏԻ ՀԱՄԱՐ 2 ր. 75 կ.
2ը նայած որ շատ էժան է, «ՏՐԻՈՒՄՖ» կտորը բրդից է (ոչ բամբակից) և ունի բոլոր լաւ կտորների յատկութիւնը—միանգամայն ամուր է, գործնական և շքեղ։ Գոյները՝ սև, մուգ-կապոյտ, շագանակագոյն, ձիթագոյն։ Ճանապարհածախքը 55 կ.։ Նոյնպէս ուղարկում եմ պատրաստի, կարված, միանգամայն գործնական և գեղեցիկ ՊԻՋԱԿ 2 րուբլով տարվայ ամեն սէզօնի մտադիր։ Ճանապ. 55 կ.։ 2 րուբլով ՇԱԼՎԱՐ ուղարկում եմ պատրաստ, ամուր և գործնական կտորից կարված։ Ճանապարհածախքը 35 կ.։ Երեք և աւելի կտոր բերել տալուց՝ ճանապարհածախքը իմ հաշւին։ Պահանջները հասցէագրել. г. Лодзь, № 70, фабрика ЗИГМУНТА РОЗЕНТАЛЯ.
Թղթակցութիւնները ռուսերէն։
(ա. օ.) (В. 50155) 870. 17—6

Երևանի ՀԱՅՈՑ ՀՈԳԵՒՈՐ ԴՊՐՈՑԻ բարձր դասարանների համար հարկաւոր է
Մի լեզուագէտ-մասնագէտ
ՌՈՒՍՈՒՑԻՉ
ռուսաց լեզուի, ռուսաց գրականութեան և ռուսաց պատմութեան համար շաբաթական 24 դասով և 70 ր. դասագնով։ Ցանկացողները իրանց խնդրագրերի հետ պէտք է ներկայացնեն ուսման իսկական վկայագրերը կամ նրանց վաւերացված պատճէնները։
Խնդրագրերը պէտք է ուղարկել մինչև օգոստոսի 20-ը Երևան՝ Հոգաբարձութեան հասցէով։
(ա. ր.) 899. 10—5

2 ԶԳԵՍՏ 5 Ր. 25 Կ.
Տարածելու նպատակով՝ մենք ուղարկում ենք 12 ր. փոխարէն 5 ր. 25 կոպէկով հետևեալ զգեստացու 2 կտորները. 1) $4^1/_4$ արշ. ֆրանս. տրիկօ տղամ. զգեստի համար, շատ ամուր, գործնական և մօդային նկարներով բրդէ կտոր։ 2) 8 արշ. կտոր «Անգլէյ», կանանց ամբողջ զգեստի համար, միանգամայն մօդային և գեղեցիկ բրդէ կտոր։ Այդպիսի 2 կտոր լաւ տեսակից՝ ուղարկում ենք 5 ր. 75 կ.-ով։ Ճանապարհածախքը 55 կ.։ Երկու և աւելի զոյգ կտոր բերել տալուց ճանապարհածախքը մեր հաշւին։ Ուղարկում ենք պօստով, վերադիր վճ., առանց կանխավճ. և երաշխաւոր., եթէ չը հաւանվի՝ յետ ենք վերցնում։ Պահանջները հասցէագրել. г. Лодзь, № 70, въ фабрику ЗИГМУНТА РОЗЕНТАЛЯ.
Թղթակցութիւնները ռուսերէն։
(ա. օ.) (В. 50257) 871. 17—6

КРЕМЪ НЕЛЛИ
NELLY'S CREAM.
Английская аристократія предпочитаетъ всѣмъ другимъ средствамъ именно „Кремъ Нелли", какъ лучшее для смягченія кожи лица, рукъ и бюста. Въ Лондонѣ расходится до 1.000.000 бан. ежегодно. Кремъ Нелли уничтожаетъ всѣ недостатки кожи, загаръ, веснушки, пятна и т. п.
Продажа у [illegible] и [illegible], [illegible] и др., а также во всѣхъ апт. и парфюмерн. Россіи.
Одной банки достаточно, чтобы убѣдиться въ его поразительномъ дѣйствіи.
Цѣна 1 р. 25 к. и 2 р. 25 к.
Въ провинцію налож. платежемъ на 50 к. дороже.
Для всей Россіи единств. складъ МОСКВА, Пречистенка, Б. Власьевскій пер., д. 3.
(М. 130700) 423. 40—14

ԴԱԴԵԱՆ ԱՄՈՒՍԻՆՆԵՐ
ԴԱՍԱԳ. ԲՆԱԳԻՏ. հ. ծխ. դպ. III բաժ.—55 կ.
» » » IV բաժ.—50 կ.
ԸՆԴՀ. ՊԱՏՄ. » V բաժ.—45 կ.
Պահեստը «ԳՈՒՏՏԵՆԲԵՐԳ» խանութում։
Տիկ. Վ. ԴԱԴԵԱՆ. «Բարի է Սուրիկը», մանկ. պիէս 2 գործող. —15 կ.
Թիֆլիսի գրավաճառների մօտ։
(8,14,20,26) 887. 4—1

Լոյս տեսաւ
ՍՏ. ԼԻՍԻՑԵԱՆԻ, ՅՈՎՀ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ և Լ. ՇԱՆԹԻ կազմած
„ԼՈՒՍԱՒԵՐ"
հայերէն դասագրքի 1910 թւի հրատարակութիւնը։
Ա. տարի (4-րդ տիպ)—30 կ., Բ. տարի (3-րդ տիպ)—45 կ., Գ. տարի (3 րդ տիպ)—55 կ., Դ. տարի (2-րդ տիպ)—65 կ.։
Կովկասի ուսումնարանական շրջանի հոգաբարձուի կողմից թոյլ է տրված որպէս դասագիրք պետական դպրոցների համար։
Կենտրօնական պահեստ՝ հայ դասագիրք կազմողների և գրողների ներկայացուցիչ «ԳԻՐ» գրավաճառանոցում (Вельяминовская ул. № 7).
(հ. կ.) 914. 6—1

Ժողովրդական Լուսաւորութեան Մինիստրութեան իրաւասութեան ներքոյ գտնվող
ՀԱՆՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ՆԱԽԱՊԱՏՐԱՍՏԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑ
ТИФЛИСЪ. СУДЕБНАЯ, ПРОТИВЪ ОКРУЖН. СУДА, 33.
Օգոստոսից ընդունվում են երկսեռ երեխաներ—
ԵՐԹԵՒԵԿ, ԿԻՍԵՐԹԵՒԵԿ և ԵՐԿՈՒ ԳԻՇԵՐՕԹԻԿ.
Դպրոցն անցեալ տարիների նման ՊԱՏՐԱՍՏՈՒՄ Է ԵՐԵԽԱՆԵՐԻՆ աջող կերպով ԲՈԼՈՐ ՄԻՋՆԱԿԱՐԳ ԴՊՐՈՑՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ.
Մանրամասնութիւններն իմանալ դպրոցի շէնքում մէջ՝ կառավարչուհի ԽՍՊԱՆԴԱՐԵԱՆՑ (նա ինքը Սպանդարեան), պրօգիմնազիայի նախկին տեսչուհի, առաւօտ. ժամը 9-12-ը և երեկոյեան 5—6-ը։

ՖԻՆԱՆՍՆԵՐԻ ՄԻՆԻՍՏՐՈՒԹԻՒՆԻՑ ՀԱՍՏԱՏՎԱԾ
ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ
ԵՐԿՈՒ ՍԵՌԻ ԱՆՁԱՆՑ ՀԱՄԱՐ
БАКУ, уголъ Красноводск. и Меркурьевск., телеф. № 10 - 56.
Կուրսերի նպատակն է տալ ունկնդիրներին մասնագիտական և առևտրական կրթութիւն և պատրաստել հմուտ հաշւապահներ։ Աւարտողները ստանում են ատեստատներ։
Կուրսերում աւանդվում են՝ 1) Առևտրական թւաբանութիւն և թւաբանութիւն համրիչի վրա. 2) Հաշւապահութիւն արդիւնաբերական, գործարանական, առևտրական և բանկային. 3) Առևտրական թղթակցութիւն. 4) Առևտրական տնտեսագիտութիւն. 5) Առևտրական և մուրհակային օրէնքներ. 6) Գեղագրութիւն և արագագրութիւն (ուղղումն ձեռագրի). 7) Ուսուցումն գրող մեքենայի մօտ։ Ցանկացողների համար՝ առանձին վճարով [illegible] ստենօգրաֆիա։
Ուսումը սկսվելու է սեպտեմբերի 20 ից։ Ընդունելութիւնը սեպտեմբերի 1-ից՝ ամենայն օր կուրսերում, առաւօտեան ժամը 9—12-ը և երեկոյեան 4—7-ը։
Կուրսերի կանոնադրութիւնը (устав) և մանրամասն ծրագիրը (программа) տրվում և ուղարկվում են ՁՐԻԱԲԱՐ։ Օտարաքաղաքացիները դիմում են՝ Баку, учредителю коммерческихъ курсовъ А. И. Теръ-Каспарову. (հ.կ.) 884. 20—3

Մամուլի տակ է եւ շուտով լոյս կը տեսնի
ԱՐՍԷՆ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆԻ
ՇԻՐՎԱՆԶԱԴԷ
Հայ ընտանիքի և ինտելիգենտի վիպասանը։
(Առաջիկայ յոբելեանի առիթով)
Հրատարակութիւն «ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏ» հանդէսի։
(օ.մ.) 898. 3—3

Լոյս են տեսել և վաճառվում են
ՆԻԿ. ՍԱՐԳՍԵԱՆԻ
Կենսաբանական ուղղութեամբ կազմված
ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ
ԲՆԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԱԳՐՔԵՐԸ.
ՄԱՐԴ և ԿԵՆԴԱՆԻ (տարրական մարդակազմ. և կենդանաբանութիւն) 204 երես, 70 կոպ.
ԲՈՅՍ (տարրական բուսաբանութիւն) 128 երես . . 50 կոպ.
Դիմել՝ Թիֆլիս, «Գուտտենբերգ», «Կենտրօնական», «Գիր» և «Փարոս» գրավաճառանոցները կամ կազմողին հետևեալ հասցէով՝ Кочубеевскій переулокъ, 13.
Վաճառվում են նաև
Վիլհէլմ Բէօլշէ.—«ՄԱՐԴՈՒ ԾԱԳՈՒՄԸ», գերմ. թարգմ. Նիկ. Սարգսեան, գինը 40 կոպ.
Նիկ. Սարգսեան.—«ԿԵՆԴԱՆԻՆԵՐԻ ԳՈՅՆԵՐԸ» . . գինը 15 կոպ.
(օ. մ.) 889. 10—4

ԱՌԵՒՏՐԻ ԵՒ ԱՐԴԻՒՆԱԲ. ՄԻՆԻՍՏՐ. ՏՆՕՐԻՆՈՒԹԵԱՆ ՆԵՐՔՈՅ ԳՏՆՎՈՂ
Տ. Մ. ՓԻԼՕՅԵԱՆԻ
ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ԿՈՒՐՍԵՐՈՒՄ
Թիֆլիս, Միխայլեան պր. 24/4.
Տալիս են երկսեռ անձերին մասնագիտական առևտր. կրթութիւն։
Դասընթացքն աւարտողներին տրվում են ատտեստատներ։
ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ պարապմունքները կատարվում են կուրսերում՝ Pitman և Պարիզի Pigier դպրոցների ձևով կազմակերպված Muster-Comtori-ում։ Նիւթերն անցվում են բէմլ կեանքից։ Առարկաներն են. ա) ՊԱՐՏԱԴԻՐ.—1) Հաշւապահութիւն (պարզ, իտալ., գերմ., ֆրան., ամերիկական, բանկային և գործարանական), 2) Առևտրական թւաբանութիւն, 3) Քաղաքատնտեսութիւն, 4) Օրէնսգիտութիւն (առևտրական իրաւունք, մուրհակի կանոնադրութիւն), 5) Առևտրական թղթակցութիւն, 6) Թւաբանութիւն համրիչի վրա, 7) Վայելչագրութիւն, արագագրութիւն (ամենավատ ձեռքի ուղղումն). բ) ՈՉ-ՊԱՐՏԱԴԻՐ.—1) ՕՏԱՐ ԼԵԶՈՒՆԵՐ, 2) ստենօգրութիւն, 3) դակտիլօգրաֆիա (բեմինգտօն և ուր.) և 4) առևտրական թղթակցութիւն օտար լեզուներով։ Զբաղմունքները կատարվում են և կաս-կաս։ Ունկնդիրների թիւ շատութեան պատճառով բացվում է զուգընթաց բաժանմունք։ Ունկնդիրների թիւը սահմանափակված է։ Պարապմունքների սկիզբը սեպտեմբերի 15-ին։ Խնդիրների ընդունելութիւնը սեպտեմբերի 1-ից, առ. 10—2 ժ. և երեկ. 4—7 ժ.։ Ծրագիրը և կանոններն ուղարկվում և տրվում են ձրիաբար կուրսերի շէնքում։
Կուրսերի հիմնադիր՝ առևտր. գիտութեան կանդիդատ՝ Տ. ՓԻԼՕՅԵԱՆ
(ու. կ. հ.) 907. 0—2

Типографія „Экономія" Большая Ванкская № 3.